

URTX

E SCULTURA AL PLA D'URGELL ENTRE 1500 I 1640. NOTES D'ARQUITECTURA

Joan Yeguas i Gassó

ESCUPTURA AL PLA D'URGELL ENTRE 1500 I 1640. NOTES D'ARQUITECTURA

**Joan
Yeguas i Gassó**

Museu Nacional d'Art
de Catalunya

Abstract

El presente estudio pretende dar a conocer una serie de obras escultóricas de la época del Renacimiento realizadas en una pequeña comarca de la Cataluña interior. Ninguna de las obras destaca, ni por su calidad, ni por su autoría, ni por su excepcionalidad. Se trata de un ejercicio de catalogación del patrimonio, un manifiesto de la complejidad de la creación artística, y un ejemplo de cómo todo lo local tiene influencias universales.

This study aims to present a series of sculptures done between 1500 and 1640 in a small district in the interior of Catalonia. None of the works stands out either for its quality, authorship or exceptionality. It is rather an exercise in cataloguing heritage, a demonstration of the complexity of artistic creation, and an example of how everything local has universal influences.

Paraules clau

Art, Picapedrer, Renaixement, Lleida.

El present article reuneix un seguit de notes sobre l'art escultòric realitzat en un període de temps molt concret, 1500 i 1640, allò que històricament podríem definir com l'inici de l'època moderna a Catalunya, i en art s'etiqueta amb el nom de Renaixement.¹ Tot i aquesta coherència temporal, les obres reunides són disperses.² Al marge de la qualitat, hi ha la convivència de formes gòtiques de finals del segle XV, amb els dubtes inicials de l'art "a la romana" de la primera meitat del segle XVI, la pervivència del repertori grotesc en els darrers decennis del segle XVI, i l'aparició dels paràmetres més classicistes ja en el segle XVII. També cal fer notar que l'estudi ha entrat en el món dels mestres de cases, perquè en molts casos es tracta d'escultura arquitectònica. Aquests artífexs contracten el conjunt on es troba l'obra que ens interessa, i, sovint, acaben realitzant la feina perquè eren picapedrers. De les 10 obres que analitzarem, s'ha de denunciar el seu estat de conservació, en la majoria dels casos lamenta-

ble: 8 de religioses que van patir destrucció parcial en les revoltes del 1936 (moltes altres estan destruïdes i no en parlarem); 2 de civils, una de les quals és una casa abandonada de la qual només queda la façana.³

Cal dir que l'actual comarca del Pla d'Urgell, creada el 1988, la integren una sèrie de 16 municipis amb pocs lligams històrics entre ells mateixos. És una punta d'un territori on conflueixen dominis senyoriais diversos, sense una capitalitat clara (fet que complica la recerca en el terreny de les notaries), i amb l'existència de diferents bisbats. Una part important de la comarca fou conquerida a finals del segle XI pel comte de Barcelona, deixat als Anglesola: Castellnou de Seana, Golmés, Vilanova de Bellpuig (fundada a inicis del segle XII), Utxafava (amb la Novella –avui Alta– i l'actual despoblat dels Albercs), Mollerussa, Miralcamp, Palau d'Anglesola, Saldamon i Fondarella. Per una altra banda, tenim els pobles conquerits pel comte d'Urgell:

Barbens (inclòs Aguilera), Bellvís i els Arcs, Ivars d'Urgell i Vallverd (inclòs La Cendrosa, Montaler i Montsuar), Linyola i El Poal. Cas a part per Bell-lloc d'Urgell, ja que el comte d'Urgell té la col·laboració del comte de Barcelona i dels Templers.⁴

Les herències i les vendes feren disgregar les possessions dels Anglesola, tot i que una part important d'aquests terrenys acabaren integrant la baronia de Bellpuig: Castellnou de Seana, Vilanova de Bellpuig i Golmés. Els Cardona-Anglesola (a partir del 1578 coneguts amb el cognom Fernández de Córdoba, per la incorporació del ducat de Sessa, i des del 1770 amb el cognom Osorio de Moscoso) reforçaren la baronia de Bellpuig amb la baronia d'Utxafava (procedent d'una altra branca dels Anglesola), la baronia de Linyola (després de passar pels Alemany de Cervelló) i La Cendrosa. La resta tenen històries variades. En el segle XVIII, el marquesat d'Alfarràs amb els Desvalls tenia la possessió de Mollerussa (després de passar per mans dels Olzinelles i els Ribes de Castellvell) i El Poal (tot i haver tingut el marquesat del Poal els mateixos Desvalls). L'orde de sant Joan de Jerusalem o Hospitalers tenia Barbens (amb comanda pròpia des del 1168), en canvi, Palau d'Anglesola i Sidamon foren de la comanda de l'Espluga Calba a partir del 1405 (abans havien estat de l'orde de sant Jaume de l'espasa, a Enric II de Castella i al comte d'Empúries). En el segle XVII, el capítol de la catedral de Lleida tenia Fondarella (després de passar per mans de diversos senyors), Bellvís i els Arcs (ambdós des del 1344, tot i ser del bisbat d'Urgell, i haver estat dels Montcada). El capítol de la catedral de la Seu d'Urgell tenia Ivars d'Urgell (tot i que al segle XIX trobem

com a senyors el marquesos de Torrent) i Montalé (que el 1431 va passar a l'abadia de Montserrat). El monestir de Poblet tenia la Novella, Montsuar (des del 1414) i Vallverd d'Urgell (tot i haver estat dels Almenara i dels Alegre). Des del 1320 Bell-lloc d'Urgell va estar sota la jurisdicció dels paers de Lleida, era un carrer de la ciutat. El Bullidor va acabar en el segle XVII dins les propietats dels Massot, de Cervera, després d'haver estat dels Formiguera i dels Anglesola. Miralcamp va acabar dins els propietats dels ducs de Medinaceli per herència familiar, després d'haver estat dels Montcada (senyors d'Aitona), Castre-Pinós i Cervelló (barons de la Llacuna), Alagó (barons d'Alfajarín), i altra volta dels Montcada. I, finalment, Torregrossa i Margalef van acabar en mans de la família napolitana dels Pignatelli de Belmonte per herència familiar, després de passar pels Monof, els Cervera, els Aragó, els Montsuar, els Argençola i els Rocabertí.

Mollerussa. Creu de terme (circa 1500)

Al costat de la moderna església, al carrer de la Creu, trobem una creu de terme. Aquest és l'indret des que el 9 de gener del 1881, el rector volia que *"la cruz de piedra que hay situada en el camino del Palau se podría trasladar a la calle del Cementerio, detrás de la casa llamada Casa Fuerte, lugar en que se despiden los cadáveres para el cementerio"*.⁵ Segurament, aquesta ubicació seria el mateix indret que fou pintada en aquarel·la per Pier Maria Baldi l'any 1668, o sigui, prop d'una porta de l'antic recinte emmurallat en sentit cap a Lleida (fig. 1).⁶ Aquest trasllat degué ser traumàtic, ja que la creu va caure en pocs temps, a més d'inútil, perquè el 1897 s'inicia-

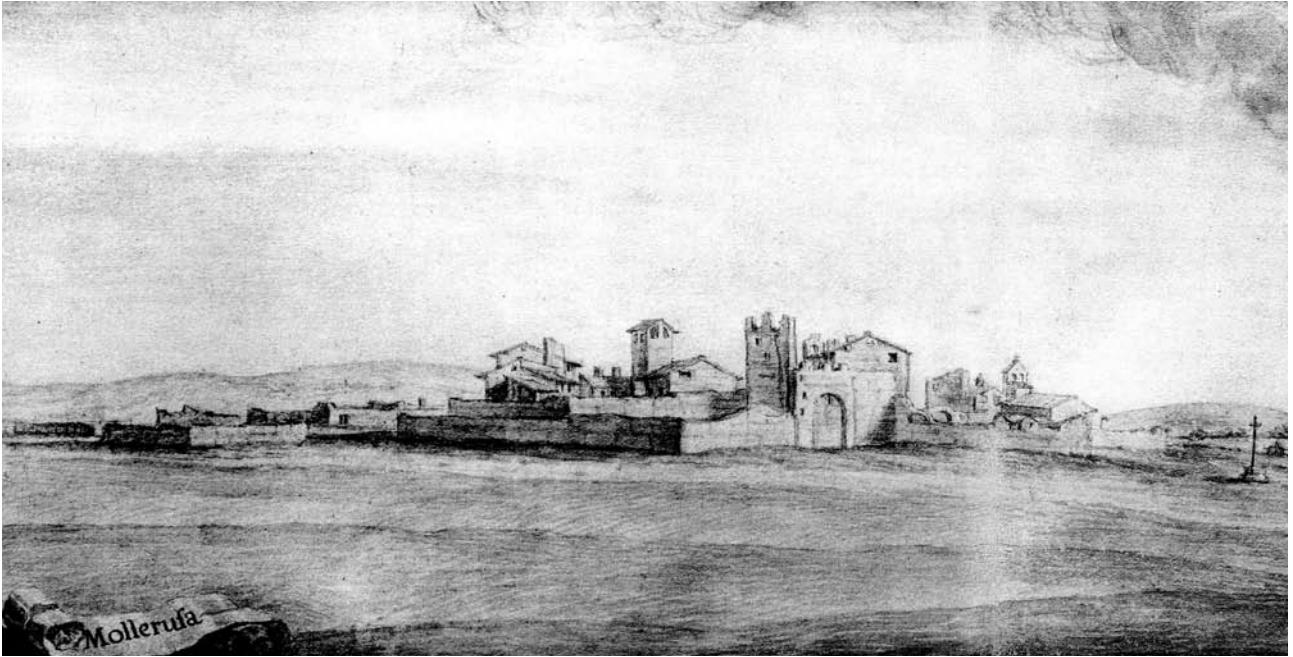
¹ Treball que s'inscriu dins de les activitats del Grup de Recerca Consolidat de la Universitat de Lleida "Art i Cultura d'Època Moderna", núm. 2005SGR00618 (dirigit pel Dr. Ximo Company), reconegut pel Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya.

² Abreviatures d'arxiu: AAP (Arxiu de l'Abadia de Poblet); ADS (Arxiu Diocesà de Solsona), AHAT (Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona); AHCC (Arxiu Històric Comarcal de Cervera).

³ Voldria fer una crida desesperada, però molt em temo que inútil, perquè les autoritats civils, religioses i els particulars arribessin a un lloc comú d'entesa per a la protecció del migrat patrimoni comarcal. Tot i que el Pla d'Urgell ha començat una clara aposta pel turisme rural amb l'estany d'Ivars i Vila-sana, molta gent encara no té clars quins poden ser els atractius per oferir als nous visitants. El patrimoni, com a tot arreu, no pot fallar. Caldria rehabilitar antigues cases i no tirar-les alegrement per alliberar espai. Caldria prohibir la construcció de nova planta als centres històrics, llevat de puntualíssimes excepcions. Donar ajudes a les parròquies perquè els seus temples puguin continuar dempeus, i que donin vida a les viles. I s'hauria de realitzar un espai museístic dedicat a l'art comarcal. No costaria gaire recollir totes les "rampoinés" que s'acumulen en diferents magatzems municipals, que sovint són un "mal de cap" continu dels Ajuntaments. Festejar als rectors perquè facin "dipòsits" d'algunes obres, avui recollides i oblidades a les seus episcopals, o "arraconades" a les rectories. Sense oblidar als particulars, els quals, durant anys i panys, amb amor a la terra i suplint allò que altres no fan, han anat "arroplegant" veritables joies a les seves cases.

⁴ Els municipis conquerits pel comte de Barcelona foren del bisbat de Vic fins que el 1593 es va crear el de Solsona: Castellnou, Vilanova, Gomés, Vila-sana, Mollerussa, Miralcamp, Fondarella, Palau i Sidamon. Els municipis conquerits pel comte d'Urgell foren i són del bisbat de La Seu d'Urgell: Barbens, Ivars (Vallverd també), Linyola, Poal i Bellvís (Els Arcs també). I un parell són al bisbat de Lleida: Torregrossa i Bell-lloch. Sense tenir en compte que al costat mateix trobem el bisbat de Tarragona, amb Arbeca, Belianes o Sant Martí de Maldà.

⁵ Miquel POLO i SILVESTRE, *Mollerussa. El naixement d'un lloc petit (1839-1988)*. Ajuntament de Mollerussa. Mollerussa, 1999; pàgs. 307-308.

Fig. 1.
Pier Maria Baldi,
Vista de Mollerussa,
Biblioteca Laurenziana,
Florència, 1668
 (foto: arxiu J. Y.).

Fig. 2.
Tambor, creu de
terme, Mollerussa,
circa 1500
 (foto: J. Y.).

va la construcció d'un nou cementiri al costat de la carretera de Linyola. Segons l'acta municipal datada el 25 de maig del 1902, es va acordar "*hacer confeccionar una cruz de piedra para colocarla al puesto que lo estaba la que se rompió*". En els trasllats normalment s'elimina la grada de pedra, i els fonaments,

potser fets en pedra tosca. El 3 de febrer del 1912 s'informava de les gestions amb el rector sobre quin era el millor lloc per ubicar el pedestal de la creu, fragment que no fou aprofitat en l'obra del 1902, ja que el 1912 s'afirma: "*no presta hoy día utilidad alguna*".⁷

La nova creu del 1902 es féu amb una nova base o pedestal, i aprofitant l'antic fust, tambor i creu. L'obra deuria sofrir les accions antireligioses del 1936, ja que el 5 de desembre del 1949 l'Ajuntament acordava el restabliment de la creu de terme. Tot i això, el 12 de febrer del 1968 encara no s'havia instal·lat. El 1995 fou restaurada per Fèlix Martín, picapedrer de La Floresta.⁸ Ara, la part més antiga de la creu és un fragment del tambor octogonal (fig. 2). Es tracta d'una peça que estilísticament s'ha de classificar al voltant de l'any 1500, ja que es relaciona amb les obres de tradició gòtica de l'últim quart del segle XV. En aquest tambor hi havia representats una sèrie de 8 personatges, segurament sants, avui no identificables a causa de la degradació de la

⁶ Cal tenir en compte que l'antiga travessia de la N-II que passava per dins de Mollerussa fou un traçat construït el 1820 motiu de l'execució de la carretera Madrid cap a La Jonquera. A l'època romana, el pas entre Barcelona i Lleida es feia via Tarragona. En el transcurs de l'època medieval, sobretot amb la conquesta del comte de Barcelona a finals del segle X, s'obriren noves vies. Quin era el traçat habitual entre 1079 i 1820 de l'antic "camí reial" (o "camí ral")? Durant un temps, deuria passar entre Fondarella i El Palau d'Anglesola, on hi havia el desaparegut monestir premonstratenc de Sant Nicolau, possible panteó familiar dels Anglesola de Bellpuig fins a inicis del segle XVI. I des d'aquest cenobi s'aniria cap a Fondarella i Mollerussa, per després continuar cap a Golmés. Sobre el monestir de Sant Nicolau, vegeu: Jaume RIPOLL VILAMAJOR, *Documentos inéditos con que se demuestra la existencia de un monasterio de Premostratenses en la diócesis de Vich a principios del siglo trece*, Ignacio Valls, Vic, 1827; Joan YEGUAS - Isidre PUIG, *El Palau d'Anglesola. L'església de Sant Joan Baptista*, Ajuntament del Palau d'Anglesola - Pagès editors, El Palau d'Anglesola, 2003, pàgs. 17, 19 i 41.

⁷ Miquel POLO i SILVESTRE, *Mollerussa. De lloc petit a poble (1889-1938)*. Ajuntament de Mollerussa. Mollerussa, 1997.

⁸ Antoni PLADEVALL - Teresa TOSAS (coords.), *Les Garrigues. El Pla d'Urgell*, (Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, 8), Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1999, pàg. 191.

pedra, que s'allotgen sota arcs conopials rebaixats, arcs que s'acaben amb un floró. Entre els arcs i la culminació del tambó trobem una mena de gablet compost per estrets i alts arquets apuntats.⁹

A l'any 2004, en les obres de remodelació del negoci ubicat als baixos de la casa ubicada a la Plaça Manuel Bertrand, número 5, B. F. Farmacèutics, fou trobada una pedra de format trapezoidal que feia de fonament d'una columna de ferro (fig. 3). Es tracta d'una peça fragmentària, tallada per la meitat, que mostra diferents elements en relleu: una mena de nervis a les cantonades que acaben amb un cap d'animal, i uns altres nervis al mig de cadascuna de les quatre cares del bloc (podria ser la part inferior d'un escut heràldic o una simple creu inscrita en un rombe). La factura d'aquesta pedra ens remet a l'estil gòtic de finals del segle XV. Quina mena d'utilitat tindria? Que el bloc estigui treballat en totes les seves cares descarta un fragment d'escultura arquitectònica. La seva grandària descarta que es tracti d'un capitell fragmentat. Per tant, només pot ser una base o pedestal d'algun element escultòric (una pica baptismal o una creu de terme). En resum: hi ha coincidència pel que fa a l'època de realització el tambor de la creu i aquesta altra peça, la pedra podria ser una base de creu, i cal recordar que la base no fou aprofitada en la reconstrucció de la creu actual (potser va passar de "no tenir utilitat pública" a tenir ús privat en els fonaments d'una edificació). Tot i això, entre els dos fragments notem un estil diferent, o sigui, la mà de més d'un artista. Això a què és degut? A una realització en dues fases (mort de l'artífex, manca de diners...) o, simplement, es justifica pel mal estat de conservació de les peces?

Castellnou de Seana. Creu de terme del carrer Avall (circa 1525)

Aquesta creu de terme s'ubicava a l'inici del carrer Major, conegut popularment com el "carrer Avall", el que antigament era l'acabament del poble anant cap a Utxafava, actual Vila-sana (fig. 4). La creu fou tombada durant les revoltes antireligioses del juliol de 1936, i mai més no s'ha tornat a alçar. El 1993 Carretera Galitó esmentava que d'aquesta es conservaven un parell de fragments: el fust poligonal (156 cm), a la plaça de l'Església; i el tambor octogonal, en unes dependències a l'edifici de l'Ajuntament.¹⁰ En el moment de la realit-

Fig. 3.
Base, creu de terme?,
circa 1500. B. F.
Farmacèutics,
Mollerussa
(foto: arxiu Ripoll
Ballesté, 2004).

zació de les meves fotografies, novembre del 2005, el fust encara estava a l'esmentada plaça de l'Església, però el tambor estava al corral de la Torre del Vendrell, després del desmantellament del museu local.¹¹

D'una banda, es conserven diferents fotografies del 1917, en les quals podem observar la creu al seu emplaçament original. D'altra banda, hem amidat un fragment de l'obra, el tambor, de 54'5 cm d'alçada. A partir d'aquí establirem les mides a través d'una simple re-

Fig. 4.
Creu de terme,
Castellnou de Seana,
circa 1525
(foto: Josep Salvany,
1917, Biblioteca
de Catalunya).

⁹ Joan YEGUAS, *Mollerussa* (Creu de Terme, 21), Cossetània, Valls, 2003, pàg. 80.

¹⁰ Jordi CARRERA i GALITÓ, "Creus monumentals de Castellnou de Seana", a *Reculls Històrics de Castellnou de Seana* (Estudis Castellnouencs, 7), Pagès, Lleida, 1993, pàgs. 63-86.

¹¹ Hem d'agrair a Joan Vendrell, actual agutzil de la població, les facilitats donades per fotografiar aquesta peça.

Fig. 5.
Tambor, creu de
terme, Castellnou
de Seana, circa 1525
 (foto: J. Y.).

gla de tres. La base era una pedra de format cúbic, assentada sobre una grada que tenia un parell de graons; cada graó seria un carreu que amidaria 27'25 cm, però donat que pot haver-hi un petit error en l'aproximació mètrica, femlem la hipòtesi que segurament serien 29'175 cm, o sigui, 1'5 pams de Lleida. Per tant, a proporció, la base faria uns 90 cm. Després venia el fust octogonal, que amidaria 405 cm. A continuació trobem el tambor octogonal (hem parlat de 54'5 cm d'alçada i d'una secció de diàmetre de 43 cm) amb la representació de vuit figures, sense rostres (ja que foren mutilades en el 1936), allotjades sota uns arcs conopials (fig. 5). Les imatges són de sants, i es poden identificar pels seus atributs (d'esquerra a dreta): sant Sebastià, cos despul·lat lligat al

Fig. 6.
Creu de terme
del Bullidor,
Barbens, 1546
 (foto: J. Y.).

tronc d'un arbre; un frare amb una creu en forma de T a l'hàbit (un hospitaler?); sant Joan Baptista, cobert amb la pell de camell; sant Pere, per la capa de bisbe i una clau; sant Pau, amb l'espasa; santa?, pel vestit de dona; sant Bartomeu, porta el dimoni lligat amb una cadena; i santa Caterina d'Alexandria, per la roda i l'espasa.¹² I, finalment, hi havia la creu, d'uns 105 cm, classificable dins el grup de les florinades, amb un treball molt afiligranat i la representació de la Mare de Déu i el Nen a la banda que mirava cap al tros, i el Crist crucificat a la banda que mirava cap al poble.

Barbens. El Bullidor. Creu de terme (1546)

Aquesta creu de terme s'ubicava a l'entrada del llogarret del Bullidor, avui dins el terme municipal de Barbens. Fou malmesa durant la revolta antireligiosa del 1936, tot i que després de la guerra fou restaurada en el mateix lloc. No sabem quan, però entre 1939 i 1992, segurament arran de l'abandonament del Bullidor, ara deshabitat i amb bona part dels edificis enrunats, la creu fou retirada del seu emplaçament original, i fou custodiada en unes dependències municipals.¹³ El 1992 fou col·locada a la plaça de l'església, davant de la parròquia de Barbens (fig. 6).

Segons una fotografia del 1917, la creu constava de les mateixes parts que a l'actualitat.¹⁴ Només manquen un parell de graons a les grades, els de mida més gran que estaven a la part inferior, els quals encara es conserven a la ubicació primitiva, davant el temple ensulsiat del Bullidor. L'altre parell de graons deuen ser els que podem contemplar a Barbens. La base cúbica (88 cm d'amplada i fondària, per 79 cm d'alçada), té unes motlures al centre i pinacles als angles, i és d'esperit gòtic. Després hi ha el fust octogonal, acabat amb el tambor. El tambor té un regust "a la romana", amb la part inferior dentellada a mena de cornisa, pels dossers semicirculars coronats amb mascarons i, a damunt, torricons, però destaca pel moviment que transmeten les vuit figures que s'hi allotgen (fig. 7). Els personatges són de difícil identificació, per raó de l'alçada i la mutilació de les imatges, ja

¹² Tot i el magnífic article de Carrera Galitó, hi ha algunes errades iconogràfiques. Per exemple, sant Joan Baptista no porta una "pell de corder" o el fet que la santa que porta la roda del martiri i l'espasa no és "santa Bàrbara". Vegeu: J. CARRERA GALITÓ, "Creus monumentals de Castellnou..." (Op. Cit.), pàgs. 66-67.

¹³ A. PLADEVALL – T. TOSAS (coords.), *Les Garrigues. El Pla d'Urgell...* (Op. Cit.), pàg. 141. Vegeu també: Joan PLANES i NONELL, *Barbens* (Creu de terme, 27), Cossetània, Valls, 2004, pàgs. 73-74.

¹⁴ Vegeu una fotografia de l'any 1917 a: Albert BASTARDES i PARRERA, *Les creus al vent*, Millà, Barcelo-

Fig. 7.
Tambor, creu de
terme del Bullidor,
Barbens, 1546
(foto: J. Y.).

Fig. 8.
Creu, creu de
terme del Bullidor,
Barbens, 1546
(foto: J. Y.).

Fig. 9.
Bernat Langor,
Ajuntament,
Linyola, 1556-1557
(foto: J. Y.).

que manquen caps i atributs. Només podem afirmar que hi ha un sant Miquel matant el drac, i les restes d'un tronc d'arbre on estaria lligat sant Sebastià. A dalt de tot, hi trobem la creu (fig. 8). D'una banda, la Mare de Déu amb el Nen, alçada sobre una inscripció amb la data 1546, i, a sota, un cap d'àngel alat; a dreta i esquerra de la Verge hi ha un parell de personatges que surten d'una mena de braços de canelobre, de forma gallonada, que sovint acostumen a ser una representació dels evangelistes (potser els dos que manquen estaven en el revers de la creu). D'altra banda, el Crist crucificat només cobert amb el pany de la puresa, del qual s'ha perdut el cap i les cames; als peus, un crani i unes túbies que representarien Adam.¹⁵

Linyola. Bernat Langor. L'Ajuntament (1556-1557)

La magnífica casa consistorial es troba al carrer Major, i fou construïda a mitjans del segle XVI. Aquesta casa és una de les millors edificacions civils del Renaixement que podem trobar a les comarques de Lleida (fig. 9). Es

¹⁵ Gòlgota, el lloc on fou crucificat Jesucrist, en arameu significa calavera, segurament perquè es tractava d'un turó pelat. En tot cas, els artistes medievals sempre incloïen una calavera al peu de la creu, com si fos una mena de signe o jeroglífic toponímic. També s'ha vist en la calavera el símbol de la mort, sobre el qual s'alça triomfal la creu, símbol de vida. Posteriorment, la llegenda identifica la calavera amb un personatge, Adam, que hauria estat enterrat al Gòlgota, en el mateix lloc que fou plantada la creu de Crist.

Fig. 10.
Bernat Langor,
Escut, Ajuntament,
Linyola, 1556-1557
(foto: J. Y.).

Fig. 11.
Bernat Langor,
Finestral, Ajuntament,
Linyola, 1556-1557
(foto: J. Y.).

Fig. 12.
Finestral, Cal Pitxell,
Arbeca, 1549
(foto: J. Y.).

tracta d'una antiga casa senyorial distribuïda en tres plantes: baixos, pis i golfes. En els baixos trobem un porxo de triple arcada, que dona pas a la porta d'entrada, una obertura en arc de mig punt i amb enormes dovelles. En el pis central hi ha quatre finestres emmarcades per pilastres, sobre de les quals es desenvolupa un entaulament de tipus clàssic. A les golfes trobem una galeria amb finestres d'arquets rebaixats.¹⁶

Hom podria dir que es tracta del castell de Linyola, lloc emblemàtic a la plana de Mascançà en època medieval. Un punt elevat proper situat a la frontera entre el comtat d'Urgell, el comtat de Barcelona i la taifa andalusí de Lleida. Un castell que hauria acollit els representants del poder, ja fossin romans, musulmans, el castlà del comte d'Urgell o el batlle del baró de Bellpuig. A nivell popular, els linyolencs parlen de "lo castell", fet que ha portat a diferents estudiosos a recollir la tradició.¹⁷ Macià ho resumeix perfectament: "Linyola encara conserva el castell medieval refet i transformat en l'esplèndida casa senyorial

del segle XVI, avui convertida en seu del govern municipal".¹⁸ Però el castell no existeix a l'actualitat. Encara que hi hagi precedents anteriors, com a mínim d'ençà el 1833, l'antic castell va allotjar els nous membres de l'Ajuntaments constitucional, en un curiós aprofitament d'espai de representació del poder local.¹⁹ El castell fou la Casa de la Vila fins el 1856, moment en què fou enderrocat perquè "amenaçava ruïna". Després, el Comú va ocupar un altra casa, que fins aleshores servia de lloc d'estudi per a la canalla i on vivia l'agutzil, però aquesta resultava massa petita. No fou fins el 1902, quan l'Ajuntament va comprar aquesta la seu actual als hereus de Josep Galceran per 3.250 pessetes. Entre 1904 i 1909 s'hi feren una sèrie de modificacions a l'estructura interna per adaptar la construcció a les noves funcions, uns treballs en què es van utilitzar pedres del cementiri antic i de les carnisseries velles.²⁰ També s'ha de tenir en compte la remodelació que va tenir l'interior de l'edifici en la dècada dels anys 80 del segle XX, per acomodar-se a les tasques i serveis d'un Ajuntament de la demo-

¹⁶ A. PLADEVALL – T. TOSAS (coords.), *Les Garrigues. El Pla d'Urgell...* (Op. Cit.), pàg. 175.

¹⁷ Hi ha una disputa local sobre el tema. Per una banda, Civit Esmatges diu que l'actual Ajuntament es correspon amb l'antic castell del comtes d'Urgell: "Segons ens digué Josep Lladonosa (reconegut historiador) en una carta del 5-1-1983, aquest edifici de l'ajuntament ja existia el 1414. Quant a les dades que hi figuren, fan referència a reformes posteriors realitzades pels successors dels Alemany, que el 1556 edificaren el casal actual". Per altra banda, Mestre diu: "Aquest edifici es va construir quan el poble va trencar o va sortir de les seves primitives muralles que envoltaven la zona anomenada Castell. L'edifici que és d'estil renaixentista, estil que es va introduir als Països Catalans ben entrat el segle XVI, fou construït –segons el meu parer– per una família de mercaders, els Morató –que arribaren a ser considerats com els mercaders més rics del Pla d'Urgell– i que dominaren Linyola durant el darrer terç del segle XVI i la primera meitat del segle XVII. Després per vincles familiars va passar als Melianta, també mercaders, per acabar en una família de farmacèutics, els Cava [segons cadastre del 1716], i així successivament fins arribar als Galceran que van vendre l'edifici al poble de Linyola [el 1902]. Vegeu: Esteve MESTRE "Notícies locals", a *Barret Picat*, 41, Linyola, maig 1987; Esteve MESTRE, "Altres notícies", a *Barret Picat*, 66, Linyola, juliol 1991; Joan CIVIT i ESMATGES, *Linyola, el meu poble: fragments il·lustrats del seu pasat i del seu present*, Ajuntament de Linyola - Pagès, Linyola, 2002, pàg. 117.

¹⁸ Montserrat MACIÀ i GOU, "El patrimoni cultural del Pla d'Urgell", a *Ressò de Ponent*, 166, Lleida, 1999 (febrer), pàg. 33.

¹⁹ Vegeu: Concepción de CASTRO, *La revolución liberal y los municipios españoles: 1812-1868*, Alianza, Madrid, 1979.

²⁰ Esteve MESTRE i ROIGÉ (coord.), *Història de Linyola*, Virgili i Pagès, Lleida, 1987, pàgs. 215-216.

cràcia.

L'any 1924 Capdevila Felip publicava una notícia clau: la capitulació del mestre d'obres "Joan Longor", el 1556, "d'una casa de pedra picada a Linyola la qual havia de tenir semblança amb la de P. Joan Ros de Arbeca".²¹ Per tal de saber la datació de la casa de Linyola hem d'observar tres escuts, un parell que hi ha enmig de l'arquitrav de les finestres centrals en el primer pis, i un darrer que hi ha a la dovella central de la porta d'entrada. A la finestra de la dreta de l'espectador hi ha un escut amb una inscripció: A(ny) S(senyor) / IO. FO. / 1556 (fig. 10). I en la dovella de l'entrada una cartel·la, representada amb volutes com si fos cuir, amb una màscara animal a sobre i un cap d'àngel alat a sota, i la següent inscripció: S. / FO. (15)56 / 1557. Si anem al carrer sant Joan, al costat de la plaça Major d'Arbeca (les Garrigues), podem observar unes finestres de les mateixes característiques que les de Linyola en una casa anomenada Cal Pitxell (abans de 1936 rebia el nom de Cal Fuster, i després també fou Cal Ventura del Metge), una casa que ostenta una heràldica i la data 1549 (figs. 11-12). Per tant, hi ha tres fets que ens relacionen el document amb l'Ajuntament de Linyola: 1) L'obra s'havia de fer a Linyola, 2) La data 1556 apareix a la façana, 3) La semblança amb una casa d'Arbeca existeix. Tot i aquesta valuosa informació, n'hi tindrem més si analitzem el contingut íntegre de la capitulació conservada a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.²²

El document està acordat el 24 de febrer del 1556 entre "Bernat Longo de la vila de Arbeca pedrapiquer" i "Johan Fornés de la vila de Linyola" pel preu de 200 lliures barcelonines. Bernat Langor havia d'acabar l'obra abans de "santa Catarina primer vinent", o sigui, el 25 de novembre del 1556. L'obra hauria avançat, tal com demostra la data de 1556 a l'escut de la finestra, però, com acostuma a passar en aquests casos, les tasques es deurién allargar una mica, tal com demostra l'any 1557 a l'escut de damunt la porta d'entrada. Si la casa feia "nengún moviment... [o] val que manquo", Langor s'obligava a "tornar-la a fer".

La capitulació fa esment que la façana havia de tenir "tres arquades" al davant, i "huna a quada cantó". Les tres arcades davanteres, i la lateral dreta, es conserven, però no així la lateral esquerra. Aquest esment ens porta a creure que la casa fou concebuda com un edifici exempt, sense altres edificis veïns, almenys en el segle XVI. Si feia els arcs subterranis de pedra, Fornés havia de donar a Langor "dues migeres de formé y huna migera de sègol". Els pisos havien de tenir una alçada de 10 pams, o sigui, 1'94 metres. L'espai interior es dividiria en "dos migans", o sigui, dues parets mitjaneres "de la largària de la sala", tret que s'acostuma a trobar en altres cases de la comarca d'aquesta època. En el pis superior, Langor faria "lo seler ab sis archs, ho tants com ni aurà mester", el cert és que ara n'hi ha un total de 14, 12 de frontals i 2 de laterals. Langor també faria una escala de pedra des del nivell del terra fins al primer pis, una escala d'amplada senyorial, 8 pams, o sigui, 1'55 metres. Finalment, Fornés estava obligat a facilitar-li "manobra al peu de l'obra", i, curiosament, "fer les escombres".

El comitent quadra a la perfecció amb l'epigrafi que apareix en els escuts de l'Ajuntament (fig. 10): IO(an) FO(rnés) o S(enyor) FO(rnés), l'heràldica del qual estaria envoltada d'una garlanda en una finestra, tot i que els motius no es llegeixen per culpa de l'erosió de la pedra (fig. 11). El 1559 Joan Fornés es documenta encapçalant la llista de paers en la paeria de Linyola. Seria el paer en cap.²³ Per tant, queda superada la interpretació que assignava aquesta casa com a castell del senyor feudal, llavors el baró de Bellpuig. Al marge de les evidències heràldiques, es tracta d'una obra que Fornés s'agafa molt personalment, ja que en el document surten referències molt aclaridores del fet que es tractava d'una casa particular: "Jo Joan Fornés", "si jo les vul", "si jo vull", "jo li tinch de donar", "me obligue".

El mestre d'obres no es tracta de "Joan Longor", citat per Capdevila Felip, ni la variant "Joan Hongor" que ell mateix esmenta, ni les deformacions "Joan Longos" que han generat

²¹ Romeu de la Vall d'Aldefi (pseudònim de Sanç CAPDEVILA i FELIP), "Notes històriques d'Arbeca. Els obrers del castell al segle XVI", a *L'Escut*, 21, Arbeca, 1924 (15 maig), pàgs. 2-3.

²² Vegeu l'apèndix documental, doc. 1.

²³ No sha de confondre el càrrec de paer en cap, escollit per representar el consell municipal, i, la figura del batlle, que era un oficial encarregat de representar els interessos del senyor feudal, a vegades simplement es limitava a administrar justícia.

E. MESTRE (coord.), *Història de Linyola...* (Op. Cit.), pàg. 247.

²⁴ El testimoni de Capdevila Felip és recollit per Sans Gené i Català Roca en referència als castells d'Arbeca i La Floresta l'any 1569. Després el propi Sans Gené, juntament amb Pau Sans, repeteix la notícia. Aquesta darrera publicació és una síntesi un pèl ambigua en aquest punt, fet que porta un error a Mestre, el qual esmenta el treball de "l'arquitecte Joan Longor", tot i que creu que la seva estada a Linyola s'havia de datar el 1569. Vegeu: Josep Mª SANS i GENÉ - Pere CATALÀ i ROCA, "El castell d'Arbeca" i "El Castell de La Floresta", a *Els castells catalans*, Rafael Dalmau, Barcelona, 1979, vol. VI, pàgs. 152 i 176; Josep Mª SANS i GENÉ - Antoni PAU i SANS, *Arbeca: història i record*, Arts Gràfiques Molino, Torregrossa, 1983, pàg. 40; E. MESTRE (coord.), *Història de Linyola...* (Op. Cit.), pàg. 66.

altres autors.²⁴ Per la meua part, en la documentació sempre apareix el nom de Bernat, cognominat de formes molt diverses: “Languor”, “Llangor”, “Mangor”, “Longo”, “Longor”. L’any 1924 Capdevila Felip és qui aporta el gruix documental més important d’aquest fictici “Joan Longor”, actiu entre 1555 i 1569. Tot i que, curiosament, el 1927 el mateix Capdevila Felip esmenta per primera i única vegada “el mestre francès, Bernat Longor” un pagament pel seu treball al castell de Guimerà.²⁵ És un fet insòlit, donada l’enorme fiabilitat documental de l’insigne Capdevila Felip, fins i tot absurd, ja que les notícies que facilita són autèntiques, llevat del nom del mestre d’obres. Segurament, Capdevila Felip va agafar les notes de forma ràpida i sense gaire interès pel fet artístic, només guiat per l’estima que tenia vers aquesta punta de bisbat tarragoní on ell havia nascut. Això es nota en la “tergiversació” d’altres informacions. Per exemple, en el mateix article Capdevila Felip esmenta “en 1564 el Tresorer del Duc de Cardona l’hi paga [a Joan Langor] 72 lliures barceloneses per l’obra de dues sitges que havia fet al Castell de Maldà”, en canvi, el document es data el 5 de setembre de 1554, i diu que “*Bernardus Llangor magister domorum ville de Arbeca*” rep 72 lliures i 11 sous de mans de Pere Joan Ros “*tesorerio de les Excellensies... ratione de dos cups quos feci jura pro loci de Maldà, racione de calis y altra menobra in dictis cups*”.²⁶

Davant les evidències documentals, neguem l’existència d’un mestre anomenat “Joan Longor”. A partir d’ara, només existeix un mestre d’obres d’origen francès anomenat Bernat Langor, el qual té una activitat documentada entre 1547 i 1572. Ja hem esmentat, com el 23 de maig del 1547 “rebia 22 ducats en paga d’una paret que havia construït en dit Castell [de Guimerà]”. L’11 de maig del 1551 Andreu Monfar, pagès de Barberà de la Conca, satisfà 28 lliures a “*magistro Bernardo Langor lapicida habitatori eiusdem ville [d’Arbeca]*”, en nom de Joan Niganerni per les tasques realitzades a casa d’aquest últim.²⁷ El 19 de maig del 1551 Joan Lopriz,

“*caligarius*” de la mateixa vila de Barberà de la Conca, reconeix un deute de 20 lliures barcelonines amb “*magistro Bernardo Languor lapicida ville de Arbeca... causa et racione... doma mea*”.²⁸ El 3 d’octubre del 1555 “*Bernardus Languor magister domorum habitator ville de Arbeca*” confessa deure 31 “*ducatum barchinensis (sic)*” a “*Petro Antonio Ros mercatori dicte ville*”, per raó d’una mula.²⁹ El 5 de setembre del 1554 (i no del 1564) hem fet referència a un pagament per un parell de sitges al castell de Maldà (l’Urgell). El 1555 se li encarreguen “unes obres importants” pel castell de Guimerà (l’Urgell). El 1569 se li paga l’extraordinària suma de 912 lliures i 5 sous, de les quals, 450 lliures són per unes obres fetes al castell de La Floresta (les Garrigues): “una torre de pedra a la Floresta, les escales dels anjus,³⁰ les parets que son entre la torra i la Capella y la font y les tapies y los solaments del clos de dita Floresta”. La resta, 462 lliures i 5 sous, eren per obres executades en el castell d’Arbeca: “l’enllosat del devall de l’escala que anava a la cunya, l’enllosat de la cunya i del forn, i altres treballs fets als corredors de sots la barbacana, a les muralles, a les fanèques³¹ del mercat i al molí de l’oli”. En les tasques de La Floresta i Arbeca també intervingueren Francesc i Janot Guerau, encarregats del treball de guix i de fusta.³² I, finalment, el 9 de juny del 1572 els mestres de cases Arnau Pradi i Bernat Longor cobren 4 lliures i 17 sous per “socore les parets del tonedor³³ y lo coral de les cabres y pedrisos en lo ort clos de La Floresta”.³⁴

El contracte del 1556 fa referència clara a “quatre finestres conformes a la mulura de les de Ros de Arbeca”. Noteu com Capdevila Felip cita a “P. Joan Ros”, tot i que es tracta de Pere Antoni Ros. Hem esmentat a Ros amb dos càrrecs diferents, i compatibles, mercader i tresorer del duc de Cardona, en relació amb el nostre Bernat Langor: el 1554 pagant-li un parell de sitges al castell de Maldà, i el 1555 venent-li una mula. Pocs dies després del contracte, tal com s’havia obligat, el 2 de març del 1556 “Bernardum Mangor” i

²⁵ Sanç CAPDEVILA i FELIP, *El castell de Guimerà*, 1927, Suc. Torres & Virgili, Tarragona, 1927, pàgs. 24.

²⁶ AHAT, Notaria de la parròquia d’Arbeca, núm. 26, Manual 1555-1559, fol. 192r.

²⁷ AHAT, Notaria de la parròquia d’Arbeca, núm. 25, Manual 1549-1555, fol. LXXXIv.

²⁸ AHAT, Notaria de la parròquia d’Arbeca, núm. 25, Manual 1549-1555, fol. LXXXIIv.

²⁹ AHAT, Notaria de la parròquia d’Arbeca, núm. 26, Manual 1555-1559, fol. 23r.

³⁰ Un “anjus” podria ser deriva de la paraula “anjusa”, també dit “anjuba” o “aljuba”. Segons el diccionari Alcover Moll, una “anjusa” és un punta de pedra per reforçar una paret, o sigui, un contrafort.

³¹ Segons el diccionari Alcover Moll, una “faneca”, al marge d’una mesura pel gra, també s’utilitza en relació al comerç. “Fer faneca” significa “fer fira, fer negoci”.

³² S. CAPDEVILA FELIP, “Notes històriques d’Arbeca... (Op. Cit.)”, pàgs. 2-3.

³³ Segons el diccionari Alcover Moll, un “tonedor” és un lloc que serveix per “tondre”, o sigui, tallar arran la llana de les ovelles.

³⁴ AAP, Fons Medinacelli, Comptes d’Antoni Palau (tresorer del duc de Cardona), microfilm 32/634-4. L’original deu romandre a l’Archivo de la Nobleza, Toledo. Documentació facilitada per gentilesa de l’arbequí Jesús Elies.

Fig. 13.
Bernat Langor,
Capitell, Ajuntament,
Linyola, 1556-1557
(foto: J. Y.).

Fig. 14.
Bernat Langor,
Capitell, Ajuntament,
Linyola, 1556-1557
(foto: J. Y.).

Fig. 15.
Bernat Langor,
Capitell, Ajuntament,
Linyola, 1556-1557
(foto: J. Y.).

Fig. 16.
Capitell, Cal Pitxell,
Arbeka, 1549
(foto: J. Y.).

la seva muller "Elisabet" prenen com fermances tres persones d'Arbeca, una de les quals és Pere Antoni Ros.³⁵ Però l'heràldica que apareix en el finestral de cal Pitxell d'Arbeca correspon a un altre cognom. S'ha intentat identificar amb l'escut de l'abadia de Poblet, però es tracta d'un error manifest. És una heràldica parlant, composta per les lletres PO, un cor i un ull (PO-Cor-Ull), o sigui, de la família Pocerull (o Pocerull).³⁶ En el fogatge del 1553 trobem un Pere Anton Ros, i també trobem un Joan Pocerull. Però nosaltres pensem que el model de Linyola seria cal Pitxell, ja que a Arbeka no hi cap altra casa amb aquest tipus de finestra, i que la data del 1549 és anterior a l'any 1556. No sabem si seria la mateixa casa, de la mateixa manera que la capitulació no aclareix si la casa arbequina fou realitzada pel mateix Bernat Langor. Tampoc no esmenta si Pere Antoni Ros en fos el constructor, o si després la va comprar o es

va casar amb la pubilla de cal Pocerull. En l'àmbit escultòric cal destacar els capitells de les pilastres que trobem en les quatre finestres de la planta noble de la casa de Linyola. Es tracta de vuit capitells que segueixen el mateix esquema: capitell d'ordre compost, amb les volutes jòniques i els acants corintis, d'on sorgeixen cares o màscares que s'ubiquen sobre un fons semicircular a mena de "fornícula", el qual corona el capitell amb un joc de trigrifs i metopes. Quatre de les cares semblen retrats, almenys són fets del natural i formen parelles: un home amb barba i una dona, un home amb gorra i una dona (figs. 13-14). En les dues màscares ja s'ha completat la transformació, típic motiu dels grotescos, els caps deixen de ser humans per convertir-se en monstres vegetals (fig. 15). A Linyola també tenim altres dues cares que estan a mig camí d'una metamorfosi, amb volutes que surten de la seves boques, com po-

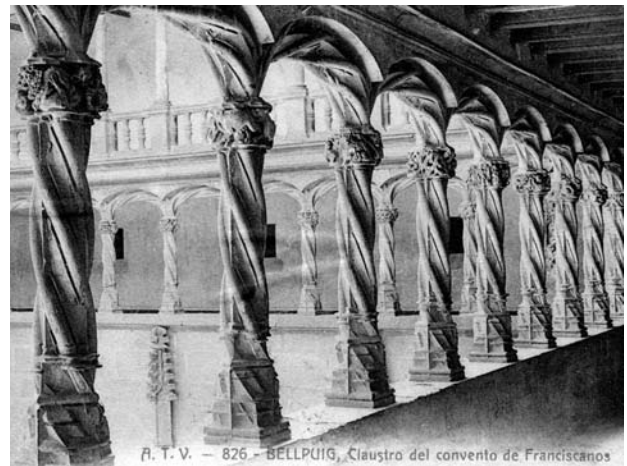
³⁵ AHAT, Notaria de la parròquia d'Arbeca, núm. 26, Manual 1555-1559, fol. 66v..

³⁶ Josep IGLÉSIES, *El fogatge de 1553. Estudi i transcripció*, Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 1981, vol. II, pàgs. 347-349.

Fig. 17.
Joan Llopis?,
Galeria primer pis del
claustre, antic convent
de santa Magdalena,
Montblanc, circa 1550
 (foto: J. Y.).

Fig. 18.
Joan Llopis, Galeria
primer pis del claustre
de la cisterna, convent
de Sant Bartomeu,
Bellpuig, 1533-1535
 (foto: Àngel Toldrà
 Viazo, circa 1910,
 arxiu Torres Gros).

dem observar en el capitell d'Arbeca (fig. 16).
Nota sobre mestre Joan Llopis
(doc. 1502- doc. 1554)

Tot i les semblances tipològiques, degudes a un mateix model citat en el contracte del 1556, creiem que Bernat Langor no fou l'autor del finestral d'Arbeca. Hi ha clares diferències d'estil. Pensem que l'autoria de cal Pitxell seria d'un mestre de més categoria escultòrica. Potser fou Joan Llopis, mestre del convent de Bellpuig, que es documenta a Arbeca el 1550? Vés a saber. En tot cas, el 21 d'octubre del 1550 "*magister Joannes Lopez magister domorum loci de Belpuig*" acorda amb un procurador de Joan Florejachs, que aquest darrer li pagaria la quantitat de 45 lliures barcelonines que li devia, potser per unes obres realitzades.³⁷ Tres setmanes abans, el 2 d'octubre del 1550, "*magister Joannes Lopis magister operum sive de obres loci de Belpuig*" nomenava procurador seu a Jaume Pau Janer, doctor en lleis de Montblanc, per fer de fermaça en un censal mort de 25 lliures, de pensió anual de 25 sous, que "*Baltezar Lopez magister domorum ville de Belpuig*" havia comprat a Pere Bosch prevere beneficiat a l'altar major de la parròquia de Santa Maria de Montblanc.³⁸

Joan Llopis estava documentat entre 1502 i 1539.³⁹ I caldria afegir la postil·la que, durant la seva estada a Reus per una consulta sobre la construcció d'un campanar, l'afer dura entre el 13 de desembre del 1520 i el 9 de ge-

ner del 1521. En aquest darrer document es parla de "Johan de Spanya mestre de Bellpuig".⁴⁰ Per fi sabem que era de procedència castellana, tot i les sospites. Sobre Baltasar Llopis, sabem que era fill del mestre Joan, per tant, havia treballat breument en el convent de Bellpuig el 1534.⁴¹ A més, cal afegir una darrera dada de Llopis. El 4 de març del 1554 la universitat de Valls sol·licitava a "mestre Joan de Belpuig, mestre de fer semblants hores" que anés a la vila, i que portés "una y moltas trasas per a que fesem dita yglesia ab la millor manera possible"; finalment, l'església nova de Sant Joan fou encarregada el 1569 a Bartomeu Roig, pare i fill.⁴²

Però el fet més interessant és la vinculació entre Joan Llopis i la ciutat de Montblanc, i l'allargament de la seva activitat. La relació de Llopis amb Montblanc seria més fructífera, ja que en el fogatge del 1553 trobem a la capital de la Conca de Barberà a "mestre Joan de Bellpuig".⁴³ I quina obra podria haver realitzat a Montblanc? Doncs, creiem que li podríem adjudicar la galeria del primer pis del claustre de l'antic hospital de Santa Magdalena (fig. 17). Els pilars amb estries prismàtiques i helicoidals del qual havien suscitat l'interès de Conejo, qui esmentava una possible vinculació amb una de les galeries del "claustre gran del convent de franciscans de Sant Bartomeu de Bellpuig" (fig. 18).⁴⁴ Tot i que són obres de característiques diverses, això es pot explicar per una datació un pèl més tardana, fins i tot, per la menor presen-

³⁷ AHAT, Notaria de la parròquia d'Arbeca, núm. 25, Manual 1549-1555, fol. LXXXVr-v.

³⁸ AHAT, Notaria de la parròquia d'Arbeca, núm. 25, Manual 1549-1555, fol. LXXXI r.

³⁹ Vegeu: Joan YEGUAS, "Obres en el convent de Bellpuig (1507-1535)", a *Urtx*, 17, Tàrrrega, 2004, pàg. 136.

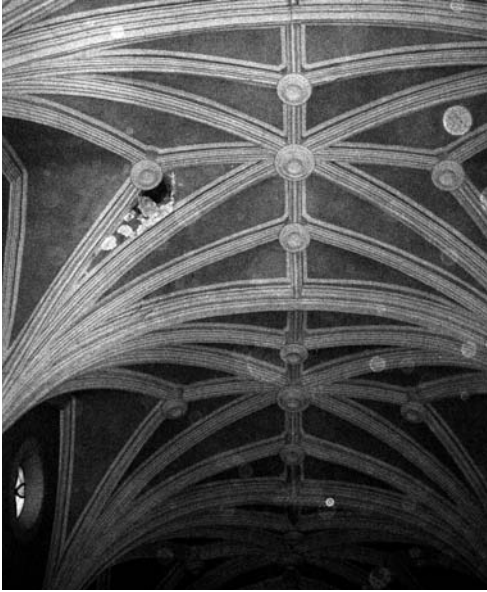
⁴⁰ Emma LIANO MARTÍNEZ, *La prioral de Sant Pere de Reus. El último gótico ante la llegada del Renacimiento*, Institut d'Estudis Tarraconenses "Ramon Berenguer IV", Tarragona, 1992, docs. 79-80 i 93.

⁴¹ J. YEGUAS, "Obres en el convent de Bellpuig... (Op. Cit.)", pàg. 135 i doc. 2.

⁴² Núria GARCIA i FIGUERAS, *La fàbrica de la nova església parroquial de Sant Joan Baptista de Valls*, Consell Comarcal de l'Alt Camp, Valls, 2001, pàgs. 43 i 205.

⁴³ J. IGLÉSIES, *El fogatge de 1553...* (Op. Cit.), vol. II, pàg. 291.

⁴⁴ Antoni CONEJO da PENA, "L'antic hospital de Santa Magdalena de Montblanc", a *Locus Amoenus*, 6, Bellaterra, 2002-2003, pàgs. 142-143. Vegeu també: J. YEGUAS, "Obres en el convent de Bellpuig... (Op. Cit.)", pàg. 138.

cia de taller o el fet de no seguir el projecte ideat per un mestre de l'alçada d'Antoni Queralt. De tota manera, notem que hi ha un mateix esperit "de la torsió des de l'arrel" que les uneix.

Miralcamp. Portada de l'església (1575-1580)

Segons Font Arbó, "no disposem de documents que facin referència a l'adjudicació de l'obra" de l'església parroquial de Sant Miquel que presideix el turó on s'aixeca la vila, tot i que esmenta el seu "origen gòtic".⁴⁵ En tot cas, un cop vistes les magnífiques voltes de creueria estrellades de l'interior del temple miralcampí (fig. 19), hauríem de parlar, com Garriga, d'*arquitectura «gòtica» en l'època «renaixentista»*.⁴⁶ Després, l'església va rebre la decoració interior amb el retaule del Sant Nom de Jesús per l'escultor Francesc Surget entre 1630 i 1632, i el retaule major de l'escultor Jeroni Escarabatxeres entre 1693 i 1697.⁴⁷ I també el retaule del Sant Crist, segons consta en l'índex d'un protocol notarial: "1687. Acte de un retaule entre Francesch Putg escultor de Cervera y Batiste Gras per la

capella del St. Christo, fol. 41... 1688. Acte entre Batiste Gras y Joseph Putg dorador, fol. 47";⁴⁸ segurament, Francesc Puig I.⁴⁹

Al mig d'una austera façana trobem una meravellós portada renaixentista (fig. 20 i 23). No és l'únic cas que la decoració de la façana es concentra exclusivament a la portada. Segurament és una qüestió de pressupost que va més enllà d'un estil artístic.⁵⁰ La portada de Miralcamp es desenvolupa a partir d'una obertura quadrangular de 185 cm d'amplada, emmarcada per dues columnes, entaulament i timpà. Les columnes s'alcen sobre pedestals amb medallons, amb fust acanalat i capitell compost (fulles d'acant i volutes). L'entaulament segueix la pauta clàssica amb arquitrau, fris i cornisa (amb fletxes, oves, dents i palmetes). El fris és una decoració grotesca, que combina en un parell d'animals fantàstics l'element vegetal i una mena d'unicorns que es metamorfosegen en vegetals (fig. 24). Apareixen separats per un cap barbat amb nimbe, segurament la testa de Jesucrist. Finalment el timpà, amb una cornisa en el coronament de la qual apareix un cor en

Fig. 19.
Volta estrellada,
església parroquial,
Miralcamp, 1570-1579
(foto: J. Y.).

Fig. 23.
Entaulament, portada,
església parroquial,
Miralcamp, 1575-1580
(foto: J. Y.).

⁴⁵ Miquel Àngel FONT i ARBÓ, "L'art", a J. Gasset (coord.), *Miralcamp, en el temps, l'espai i la història*, Llar del Llibre, Barcelona, 1987, pàg. 227-228.

⁴⁶ Vegeu: Joaquim GARRIGA, "L'arquitectura religiosa gòtica del segle XVI", a *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura*, vol. II (Catedrals, monestirs i altres edificis religiosos, 2), Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2003, pàgs. 262-287.

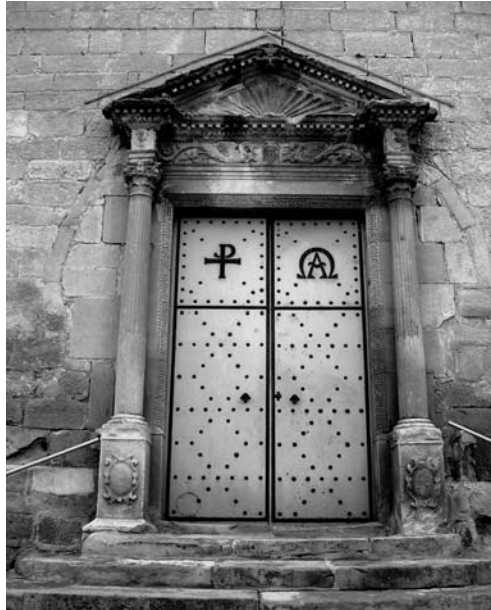
⁴⁷ Vegeu: Joan YEGUAS, "Altres retaules del segle XVII: Francesc Surget a Miralcamp (1630) i Jeroni Reguer a Sant Pere dels Arquells (1649)", a *Quaderns de «El Pregoner d'Urgell»*, 16, Bellpuig, 2003, pàgs. 101-110; Joan YEGUAS, "Els Escarabatxeres, una família d'escultors (1656-1710)", a Urta, 18, Tàrraga, 2005, pàgs. 145-169.

⁴⁸ ADS, Notaria de la parròquia de Miralcamp, núm. 43, 1617-1686, s. f.

⁴⁹ Sobre Francesc Puig, pare i fill, vegeu: Joan YEGUAS, "Escultura a l'església cerverina de Santa Maria entre 1500 i 1750", a *Miscel·lània Cerverina*, 15, Cervera, 2004, pàgs. 67-126.

⁵⁰ Cal recordar, de la mateixa època, la portada de la parroquial de Bellpuig, i podeu observar el mateix fenomen en la portada de la parroquial del Palau d'Anglesola (de la mateixa comarca, però de l'any 1802). Sobre la portada de Bellpuig, vegeu: Joan YEGUAS, "Sobre Beatriu Fernández de Córdoba (1523-1553) i la seva família", a *Quaderns de «El Pregoner d'Urgell»*, 14, Bellpuig, 2001, pàgs. 90-92. Sobre la portada del Palau d'Anglesola, vegeu: J. YEGUAS – I. PUIG, *El Palau d'Anglesola...* (Op. Cit.), pàgs. 47-79.

Fig. 20.
Portada,
església parroquial,
Miralcamp, 1575-1580
 (foto: J. Y.).

Fig. 21.
Finestral, Cal Giró,
Vilagrassa, 1575-1580
 (foto: J. Y.).

Fig. 22.
Finestral, Cal Roc,
Belianes, circa 1580
 (foto: J. Y.).

flames, i el seu centre és ocupat per una conquilla.

En un altre moment ens vam ocupar, de passada, d'aquesta portada. I vam esmentar "el primer quart del segle XVII" com a datació, per raó de la forta impressió classicista que ens produïren les columnes i, sobretot, l'entaulament amb les oves.⁵¹ Ara pensem que es tracta d'una obra anterior. Si fem una anàlisi

de l'evolució de l'escultura de portades en la segona meitat del segle XVI, veiem una lenta, però progressiva, eliminació de la superfície decorativa en benefici del llenguatge arquitectònic clàssic (columnes, capitells, cornises, timpans...). Entre 1545 i 1560 es produeix una enorme exhuberència decorativa, per culpa de l'*horror vacui* i del poc domini del nou llenguatge "a la romana": Joan de Sobralde realitza la portada de l'avantsala capitular de la Seu Vella de Lleida entre 1547-1548, el mateix Sobralde portaria a terme la portada de la parroquial de Sarroca de Lleida cap a 1555, Jeroni Xanxo fa la portada de la capella de Santa Maria l'Antiga a la Seu Vella de Lleida el 1559.⁵² La dècada entre 1560-1570 continua el mateix repertori decoratiu grotesc, però s'apliquen sobre una arquitectura realitzada amb una clau classicista més madura. En aquesta època caldria ubicar la portada d'autoria desconeguda de l'església de la Sang de Lleida i la balconada de Cal Doctores d'Alfés.⁵³ Entre 1570-1585 trobaríem les darreres manifestacions grotesques, moment en què ubiquem els finestrals amb conquilla al timpà i alguns amb fris en relleu com Cal Giró (fig. 21), en el carrer Major número 11 de Vilagrassa (l'Urgell), que caldria datar pocs anys abans de 1582, cronologia epigràfica que ostenta un finestral d'una casa veïna, cal Botes, de similar tipologia; o Cal Roc (fig. 22), en el carrer de Baix número 26 de Belianes

⁵¹ Joan YEGUAS, "Sobre Beatriu Fernández de Córdoba... (Op. Cit.), pàg. 92.

⁵² Per Sobralde i Xanxo, vegeu: Joan YEGUAS, "Sobre Joan de Sobralde i Jeroni Xanxo, autors de les portades renaixentistes del claustre de la Seu Vella de Lleida", a *Seu Vella*, 1, Lleida, 1999, pàgs. 147-179. Vegeu també: Ximo COMPANYY - M. Esther BALASCH, "Documents sobre les portades clàssiques de la Seu Vella", a *Congrés de la Seu Vella de Lleida. Actes* (Lleida, març 1991), Pagès, Lleida, 1991, pàg. 321-327.

⁵³ Sobre la Sang i Alfés, vegeu: Joan YEGUAS, *L'escultor Damià Forment a Catalunya*, Universitat de Lleida, Lleida, 1999, pàgs. 114-120. Vegeu també: Francesc FITÉ et alii, "Els inicis de la plàstica renaixentista a Lleida. L'exemple d'Alfés", a *Ilerda*, 50 (Humanitats), Lleida, 1992-1993, pàg. 7-30.

(l'Urgell). Finalment, cap a 1590, la portada de la parroquial de Bellpuig inaugura una nova fase, on tot el protagonisme és a càrrec del llenguatge arquitectònic. A partir d'aleshores poques són les portades de casa o d'església amb decoració escultòrica en relleu, tot i llevat de casos excepcionals.

La portada de la parroquial de Miralcamp té una estructura compositiva similar als finestrals esmentats de Vilagrassa i Belianes, fet que ens porta a proposar una cronologia propera, entre 1575 i 1580. Al marge del fet estilístic, també adjuntem dades documentals, ja que el 20 de setembre del 1579 la universitat de Miralcamp obtenia "*ducentis libris ad opus fabricae ecclesie parochialis dicti loci que nunc de novo fabricatur*", o sigui, uns diners per a pagar un termini del temple que s'acabava de construir.⁵⁴ De l'autoria no en sabem res de res. Només tenim constància que el 1585 Pere Xanxa capitulava amb Felip Galceran de Caste i de Pinós, vescomte d'Évol (i també senyor de Miralcamp), la construcció d'un portal per al castell de Guimerà.⁵⁵ Però, el desllorador està en un altre lloc la portada de l'església de Santa Maria de Montblanc. Aquesta obra ha estat considerada com una obra del segle XVII que substituïa una de medieval, desapareguda en un bombardeig produït el 1651 en la guerra dels Segadors. Una hipotesi gestada per Palau Dulcet a partir d'u-

nes dates epigràfiques (1668 i 1684), i reforçada per Felip i Sánchez Real a partir de la presència documental de diferents artífexs (1669-1670 Jaume i Miquel Massalvà, 1675-1679 Pau Comenja i Joan Baptista Oms).⁵⁶ Bosch Ballbona, contradient aquestes interpretacions, fixa la datació entre 1590 i 1595, i atribueix l'obra a Agustí Pujol I, per raons estilístiques i perquè l'escultor apareixia esmentat com habitant de Montblanc en aquelles dates.⁵⁷ Nosaltres seguim l'encertadíssima hipòtesi de Bosch Ballbona, per simples raons visuals. Deixant de banda, la semblança entre les figures de la portada de Montblanc i els apòstols de Reus, documentats com obra d'Agustí Pujol I, també hi ha la presència de motius grotescos. Uns motius, localitzats al terç inferior de les columnes i al fris, que remetien a l'escultura "a la romana" que es produïa a Catalunya entre 1550 i 1580. En resum, això s'explica de dues maneres: 1) Pujol intervindria de forma més primerenca a la portada, potser proper en el temps a l'any 1583, quan Martinell el documenta a Montblanc realitzant una imatge per a la parroquial;⁵⁸ 2) però més paussible seria pensar en uns treballs anteriors a la intervenció de Pujol, ja que Bosch Ballbona esmenta que en la restauració del segle XVII s'aprofiten fragments escultòrics del pont de Monblanc,⁵⁹ cosa que es nota pel mal muntatge que es féu, noteu, en comparació amb la cornisa de Miralcamp, la inversió de

Fig. 24.
Unicorn, portada,
església parroquial,
Miralcamp, 1575-1580
(foto: J. Y.).

Fig. 25.
Griu, fris de la
portada, església
de Santa Maria,
Montblanc, circa 1575
(foto: J. Y.).

⁵⁴ AHCC, Notari de Bellpuig, Antoni Joan Mestre, Protocol 5, 1579, s. f..

⁵⁵ Miquel Àngel FARRÉ i TARGA, "Obres al castell de Guimerà a les acaballes del segle XVI: el portal del vescomte d'Évol", a *Urtx*, 14, Tàrrrega, 2001, pàgs. 199-204. Puig identifica aquest Pere Xanxa, mestre habitant de Ciutadilla, amb el Pere Xanxo que el 1608 presentava un projecte pel nàrtex de la porta dels Apòstols a la Seu Vella de Lleida. Vegeu: Isidre PUIG i SANCHIS, "La darrera activitat constructiva a la Seu Vella i l'arquitectura a la Lleida del segle XVIII", a *Seu Vella*, 4, Lleida, 2002-2003, pàg. 86. Vegeu també: Carmen BERLABÉ - Eduardo CARRERO SANTAMARÍA - Francesc FITÉ, "El nàrtex de la puerta de los Apóstoles en la Seu Vella de Lleida. Nuevas aportaciones al conocimiento de una obra polémica", a *Boletín del Museo e Instituto «Camón Aznar»*, LXXX, Zaragoza, 2000, pàgs. 5-24.

⁵⁶ Vegeu: Antoni PALAU i DULCET, *Guia de Montblanc*, Montblanc, 1931, pàg. 80; Jaume FELIP SÁNCHEZ - Josep SÁNCHEZ REAL, "La portada de l'església de Santa Maria de Montblanc", a *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, III, Barcelona, 1989, pàgs. 17-39.

⁵⁷ Joan BOSCH i BALLBONA, *Els Agustí Pujol i l'escultura a la Catalunya del seu temps (1580-1623)*, Universitat de Barcelona, 1994, (tesi doctoral), vol. I, p. 250 ss..

⁵⁸ Vegeu: Cèsar MARTINELL, *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya*, vol. I (Els precedents. El primer barroc 1600-1670), (Monumenta Cataloniae, X), Alpha, Barcelona, 1959, pàg. 95.

⁵⁹ Joan BOSCH i BALLBONA, *Agustí Pujol: la conquesta de la versemblança*, Memòria Artium, en curs de publicació.

Fig. 26.
Creu de terme,
Castellnou de Seana,
1580
 (foto: germans Roig
 Font, 1917,
 arxiu Bastardes).

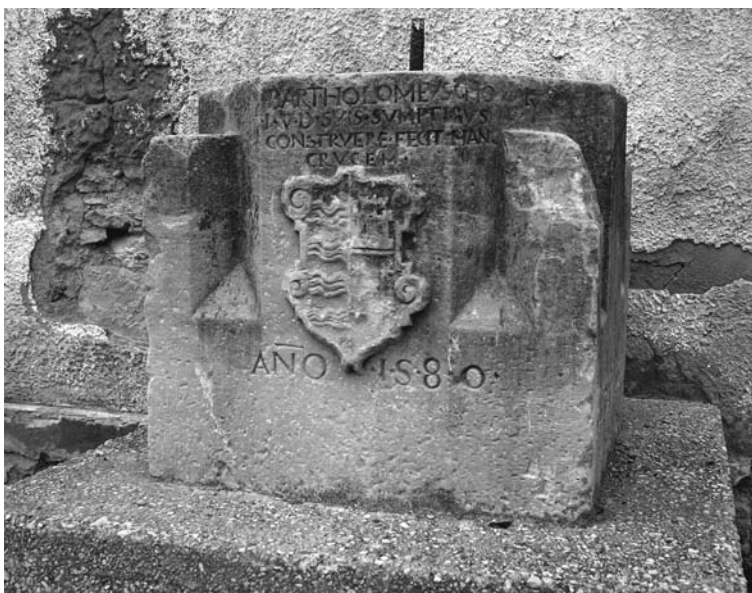

les oves i els dentellons, així com la separació de les palmetes (figs. 24-25). Al marge de les semblances dels motius arquitectònics, cal assenyalar la curiosa coincidència entre els grius en metamorfosi vegetal. Al darrere hi ha una mateixa autoria?

Castellnou de Seana.
Creu de terme del carrer Amunt (1580)

Aquesta creu de terme s'ubicava a l'inici del carrer Calvari, conegut popularment com el "carrer Amunt". Antigament era l'acabament del poble anant cap a Bellpuig (fig. 26). La creu fou tombada durant les revoltes antireligioses del juliol de 1936. El 1951 fou reconstruïda amb motiu de la Santa Missió, es reduí d'alçada tallant el fust aproximadament mig

Fig. 27.
Base, creu de terme,
Castellnou de Seana,
1580
 (foto: J. Y.).

metre, ja que aquest havia quedat fragmentat en cinc porcions. Una forta ventada la va fer tornar a caure el 19 de març del 1969, i de llavors que no s'ha restaurat. Les restes, grades i base, foren retirades el 1972. La base fou col·locada a la plaça de l'Església a finals de la dècada dels anys 80, on encara es conserva. El 1993 Carrera Galitó esmentava que tres fragments es conserven en unes dependències de l'Ajuntament: el tambor, un braç de la creu i un tros de fust (de 40 cm); un altre braç de la creu es trobava en propietat privada, conservada per Lluís Mas i Salse.⁶⁰ En el moment de la realització de les meves fotografies, novembre del 2005, estaven al corral de la Torre del Vendrell, després del desmantellament del museu local.⁶¹

A través de fotografies del 1917 podem observar la creu en l'emplaçament original. Sobre uns fonaments de pedra tosca, descoberts pel pas del temps, hi havia quatre enormes graons de les grades de pedra. A sobre s'hi assentava la base, de format cúbic 85 x 85 cm, i 78 cm d'alçada, amb diferents motius representats (fig. 27). A la part frontal, de cara al poble, hi havia una epigrafi: BARTHOLOMEVS GHOMAR / I. V. D. SVIS SVMPTIGVS / CONSTRVERE FECIT HANC / CRUCEM.⁶² A sota, en una lletra tipològicament diferent i en vernacle castellà: AÑO 1580, ja llegible en la foto del 1917. I un escut heràldic partit: a la banda esquerra de l'espectador hi ha les ones (o angles) dels Anglesola; i la banda dreta està quarterat, la part superior amb un castell, i la part inferior amb cinc estrelles. Malgrat les especulacions múltiples que s'han fet, la majoria de caire oral i fantàstic, el fet de trobar l'heràldica i l'epigrafi en el mateix bloc de pedra aclareix les coses. L'escut és del qui havia pagat l'obra, o sigui, de Bartomeu Gomar.⁶³ Al marge d'aquestes inscripcions frontals, actualment també trobem una epigrafi gravada en el segle XX, curiosament en català: SANTA MISSIÓ (lateral dret), ANY SANT (lateral esquerre), 11 MARÇ 1951 (darrera de l'heràldica).

A continuació de la base trobem el fust, i després venia el tambor hexagonal, de 58 cm d'alçada i 40'5 cm de diàmetre, amb la representació de sis figures, sense rostre, ja que

⁶⁰ J. CARRERA GALITÓ, "Creus monumentals de Castellnou..." (op. cit.), pàg. 65.
⁶¹ Hem d'agrair a Joan Vendrell, actual agutzil de la població, les facilitats donades per fotografiar aquesta peça.
⁶² Traducció: Bartomeu Gomar féu construir aquesta creu amb els seus béns.
⁶³ Segons Lladonosa Pujol, el 1564 trobem un Bartomeu Gomar com a caixer de l'Estudi General de Lleida. Vegeu: Josep LLADONOSA i PUJOL, *Història de Lleida*, Francesc Camps Calmet, 1972-1974, vol. II, pàg. 305.

Fig. 28.
Tambor, creu de
terme, Castellnou
de Seana, 1580
(foto: J. Y.).

Fig. 29.
Tambor,
creu de terme,
Anglesola, 1582
(foto: J. Y.).

foren mutilades l'any 1936 (fig. 28). Les imatges són de sants, i es poden identificar pels seus atributs (d'esquerra a dreta): sant Pau, amb l'espasa; sant Pere, amb la clau; sant Andreu, amb la creu d'Aspa; sant Jaume el Major, amb el barret, el bastó de pelegrí i un llibre; santa Llúcia, dona amb una copa?; sant no identificable, llibre i palma del martiri. El tambor o capitell s'acaba amb un collarí de tipus clàssic, a mena d'arquitrau en miniatura fet a base de trigrifs i metopes. Carrera Galitó, amb encert, esmenta que aquesta peça tenia un paral·lel important amb la creu de santa Anna d'Anglesola (l'Urgell), datada el 1582 (fig. 29).⁶⁴ Després hi havia la creu, amb la típica representació de Crist crucificat a la banda del poble, i la Mare de Déu amb el Nen a la banda del camí de Bellpuig. Es conserva un parell de braços de la creu, un dels quals conté la representació del pelicà en el seu niu, sota un dosser.⁶⁵

rals superiors. Al mig de la part inferior trobem una màscara, damunt de la qual sorgeixen unes tiges vegetals que acaben desenvolupant les volutes, i una flor amb fruit a la part central superior. Un típic motiu grotesc que es dona a l'època del Renaixement, sobretot en

Fig. 29c.
Tomàs Gener, Capitell
de la volta del cor,
Església parroquial,
Bellpuig, 1583
(foto: J. Y.).

Vila-sana. Capitell (1585-1600)

En un solar proper de l'ajuntament de Vila-sana trobem un capitell que amida 50 x 70 x 70 cm (fig. 29b). Es tracta d'un bloc de pedra treballat per les quatre cares. Un capitell d'ordre compost, amb fulles d'acant del corinti als laterals inferiors, i les volutes del jònic als late-

Fig. 29b.
Capitell, Vila-sana,
1585-1600 (foto: J. Y.).

⁶⁴ J. CARRERA GALITÓ, "Creus monumentals de Castellnou..." (op. cit.), pàg. 74.

⁶⁵ La representació d'un pelicà alimentant les seves cries amb la pròpia sang té un paper important en les crucifixions, ja que el bestiar considera al pelicà com un emblema de Jesucrist sofrint a la creu per redimir la Humanitat. De tota manera, hi ha qui havia identificat l'ocell amb una "representació de l'Esperit Sant".

el curs del segle XVI. Les característiques formals d'aquesta peça fan que s'hagi de datar entre 1585 i 1600, ja que deriva dels capitells que sostenen la volta del cor de l'església de Bellpuig, realitzats pel mestre d'obres Tomàs Gener l'any 1583 (fig. 29c).⁶⁶

Però aquest capitell no prové del lloc on es troba. Vila-sana és el nom d'un municipi creat l'any 1933, després d'una segregació de Castellnou de Seana. El nom triat fou de caràcter neutral, doncs, s'unien entitats geogràfiques de caràcter heterogeni: el nucli d'Utxafava, el despoblat dels Oberts, i un reguitzell de masies (la Novella Alta, la Novella Baixa, els Merlets, Cal Xammar i la Torre del Faiques). Utxafava apareix esmentada en la documentació des del 1079, la simple arrel etimològica ens faria remuntar més enrere, però aquest nucli va quedar deshabitada a finals del segle XIV. En els fogatges dels anys 1497 i 1553 no surt esmentat. Per tant, en el segle XVI estara deshabitada. Després que el 1695 es realitzi l'assentament de la Casa Vella, durant el segle XVIII s'estableixen diferents masies aïllades.

Una explicació raonable a l'existència del capitell es podria bastir a partir de la casa que l'any 1771 va construir Manuel Galitó, quarta masia en l'ordre de repoblació d'Utxafava. La data i el propietari esmentats apareixen en la llinda de la casa pairal, que en el segle XIX s'anomenava "Cal Manel", en el segle XX "Cal Cagat", i des del 2005 és seu d'un establiment de turisme rural "Casa Utxafava" regentat per Irene Barón. Segons Joan Solé Molló, fill de "Cal Cagat", la seva família havia aprofitat el capitell com a suport d'unes estructures de corral, per tant, formaria part del mateix conjunt. La casa fou construïda després que el 26 d'octubre del 1770 Manuel Galitó alliberava al seu pare Josep d'una sèrie d'obligacions que tenia, d'acord amb els capítols matrimonials que havien signat el 1767, a canvi d'això, Manuel es quedava diferents terrenys, un dels quals era el lloc destinat per construir-se "una casa ab parets de tàpia de coranta sinch palms a tot quadros, ab sos corresponents sòculs y fonament de pedra y ar-

gamassa,... ab dos trevols, finestras y teulada". Al marge del solar, el pare també li havia de satisfer "cent cinquanta lliures moneda barcelonina... [així com] los materials necessaris per a la construcció y fabricació de dita casa, ab la forma dalt dita de bigas, pedra, rajolas, guix y argamassa a peu d'obra, y [també] deurà donar las pedras picadas que ja eran destinadas y no empleadas per Josep Galitó per fer una casa nova".⁶⁷ Potser en el grup de pedres hauriem pogut trobat el capitell. Però d'on hauria vingut? Sabem que l'any 1748 Josep Galitó fou el segon de fer-se una casa a Utxafava, anomenada "Cal Senyor", i ell provenia de Castellnou de Seana, població situada a només 4 km de Bellpuig.⁶⁸

Linyola. Andrea Fortunato de Peregrinis. Portada l'església (1601)⁶⁹

A través d'una informació documental indirecta, recollida a la tesi doctoral de Joan Bosch i Ballbona el 1994, sabem que el 10 d'octubre del 1601 Andrea Fortunato de Peregrinis signava una àpoca de pagament pel retaule major de l'església de Santa Maria, a Vilafranca del Penedès, i en aquest document afirma que era "*sculptor sive imaginarius habitator pro in villae de Linyola diocesis urgellensis*" (o sigui, que en aquell moment era habitant de Linyola).⁷⁰

Andrea Fortunato de Peregrinis és un artista italià bastant enigmàtic. Segons l'òbit de la seva primera muller, la bilibilitana Jerònima Beltrán, produïda a Ulldemolins (el Priorat) a l'any 1592, Peregrinis era un escultor de la "*civitatis Roma*".⁷¹ El 6 de juliol del 1590 residia a Calataiud (Aragó), quan va contractar el retaule del Roser per a l'església de la població de San Martín de Río (a la riba del riu Jiloca, prop de Daroca, tot i que dins la província de Terol); per ara, l'única obra conservada de l'artista.⁷² Després, entre 1592 i 1605 està documentat a Catalunya: entre 1592 i 1597 a Ulldemolins,⁷³ entre 1593 i 1605 a Vilafranca del Penedès,⁷⁴ el 1601 a Linyola, el 1603 a Cervera (la Segarra),⁷⁵ entre el 1603 i 1604 a Teià (el Maresme).⁷⁶ No sabem quan va morir, en tot cas podem afirmar que la da-

⁶⁶ Antoni BACH i RIU, Bellpuig. *Història de la vila de Bellpuig*, Ajuntament de Bellpuig - Institut d'Estudis Ilerdencs, Bellpuig, 1998, pàgs. 257-258.

⁶⁷ AHCC, notaria Tàrrrega, Pere Vila Coll, Manual 1770-1771, fol. 197 ss.

⁶⁸ Jaume TORRES i GROS, *Història de Vila-sana (baronia d'Utxafava)*, Ajuntament de Vila-sana, Vila-sana, pàg. 32.

⁶⁹ Molts aspectes d'aquest apartat foren tractats a: Joan YEGUAS, "Andrea Fortunato de Peregrinis, un escultor de Roma a Linyola (1601-1603)", a *Barret Picat*, 137, Linyola, 2003, pàgs. 32-35.

⁷⁰ Arxiu Històric Comarcal de Vilafranca del Penedès, notari Pau Xammar, Manual 1601, fol. 234 v. Vegeu: J. BOSCH BALLBONA, *Els Agustí Pujol...* (op. cit.), pàgs. 275 i 280.

⁷¹ Mercè VIDAL i SOLÉ, "L'escultor Andrea Fortunato de Peregrinis i la seva vinculació amb Ulldemolins", a AA. VV., *L'església de Sant Jaume d'Ulldemolins* (Quadern d'Ulldemolins, 9), Ulldemolins, 1995, pàg. 128.

⁷² Ernesto ARCE OLIVA, "Actividad de escultores de Calatayud en Daroca y el alto Jiloca a fines del siglo XVI y comienzos del XVII", a *Actas del V Coloquio de Arte Aragonés* (Alcañiz, 1987), Diputación General de Aragón, Zaragoza, 1989, pàgs. 14-17 i docs. 1-2.

rrera part de la seva vida estaria lligada a la ciutat de Barcelona.⁷⁷

Si l'any 1601 Peregrinis era habitant de Linyola, alguna cosa relacionada amb el seu ofici deuria fer a la població. El més raonable és pensar que treballaria en alguna obra de la nova església parroquial. L'obra arquitectònica del temple fou realitzada pel mestre de cases barceloní Bartomeu Roig II entre 1585 i 1595 (fig. 30). El 1594 el procurador i governador de les baronies de Bellpuig i Linyola comunicava a Bartomeu Roig, llavors resident a la vila, que com a mestre de la fàbrica de l'església tenia dret a l'obtenció d'un onzè dels fruits del terme, però l'avisava que no podia retirar aquesta part sense el seu permís.⁷⁸ Tot i la data esmentada del 1594, el campanar ostenta una epigrafi amb la data 1587. Roig venia de realitzar l'església de Sant Joan Baptista de Valls (l'Alt Camp) entre 1569 i 1583, juntament amb el seu pare homònim (que va morir el 31 de desembre del 1580 en calendari de l'època, l'any començava per Nadal, per tant el nostre 1579). Va tenir diferents problemes de cobrament, fet que va culminar en un procés judicial a la Reial Audiència de Barcelona que encara durava el 1588.⁷⁹ No sabem quina és la raó que porta Bartomeu Roig II a la plana de Lleida. Cal tenir en compte que en el fogatge del 1553, apareix un "mes-

tre Berthomeu Roig" com habitant de Guimerà (l'Urgell), potser treballant en el castell.⁸⁰ Encara que, cronològicament és més rellevant que l'any 1579 Roig presenti com avalista a Enric Torre "del Pual", o sigui, El Poal (el Pla d'Urgell), municipi a 7 km de Linyola.⁸¹ Tot i que també podria estar relacionat amb una possible intervenció seva a l'església de Belianes (l'Urgell). L'obra urgellenca fou contractada el

Fig. 30.
Bartomeu Roig II,
volta de l'absis,
església parroquial,
Linyola, 1585-1595
(foto: Carme Arenas).

⁷³ El 2 d'octubre del 1592 Peregrinis i l'escultor Sebastià Figuerola acorden fer plegats el retaule del Roser per a la nova església parroquial de Sant Jaume, a Ulldemolins, i al cap de cinc dies rebien el primer pagament; i el 8 de setembre del 1594 Peregrinis es presentava als jurats de la vila d'Ulldemolins per realitzar el retaule major, que no féu, tot i haver executat un parell d'imatges per les quals reclamava un pagament el 1597. Vegeu: Sanç CAPDEVILA i FELIP, *La Seu de Tarragona*, Biblioteca Balmes, Barcelona, 1935, pàg. 108; Miquel Àngel ALOGUÍN i PALLAC, *Jaume Amigó i el Renacimiento en el Camp de Tarragona*, Universitat de Barcelona, 1975 (tesi de llicenciatura), pàgs. 182-183 i apèndix 37; J. BOSCH BALLBONA, *Els Agustí Pujol...* (Op. Cit.), pàgs. 279-280; M. VIDAL SOLÉ, "L'escultor Andrea Fortunato..." (Op. Cit.), doc. 1.

⁷⁴ El 10 d'abril del 1593 acordava l'acabament del retaule major de l'església de Santa Maria, a Vilafranca del Penedès, obra abandonada a mig fer per l'escultor Agustí Pujol I. El 1601 signava una àpoca pel seu treball, com habitant de Linyola. A finals de 1603 l'escultor entaula un plet en el qual exigia una quantitat extra per les millores que havia fet. El desembre del 1604 ambdues parts arriben a un acord, i a l'abril del 1605 Peregrinis cobra va allò pactat en aquest acord. Vegeu: Antoni MASSANELL ESCLASANS, "Escultors a Vilafranca (1590-1678)", a *Miscel·lània Penedesenca*, VIII, Sant Sadurní d'Anoia, 1985, pàgs. 161-165; J. BOSCH BALLBONA, *Els Agustí Pujol...* (Op. Cit.), pàgs. 275-277.

⁷⁵ El 27 de gener del 1603 l'escultor féu el peritatge del retaule major de l'església de Santa Maria, a Cervera, obra feta per Miquel Robiol, Claudi Perret i els germans Francesc i Jaume Rubió. Peregrinis féu la visura en companyia de Josep Ferrer i Pau Fornés, aquest darrer era un escultor natural de Mataró (el Maresme), i intervindria a favor de l'artífex romà en el plet amb els jurats de Vilafranca del Penedès. Vegeu: Agustí DURAN i SANPERE, *Llibre de Cervera*, 1972, (edició consultada: Curial - Documents de cultura, 15-, Barcelona, 1977), pàg. 458.

⁷⁶ La relació de Peregrinis i Fornés, i el fet que vers el 1603 Fornés fes el peritatge del retaule major de la nova església parroquial de Teià, obra començada pel fuster Antoni Mas l'any 1600, ens expliquen la intervenció de l'escultor romà en aquest retaule. Així, el 20 i 25 de febrer del 1604 Peregrinis signava unes èpoques de pagament a Mas. I el 3 de desembre del 1605 Peregrinis firmava una cessió de crèdit a favor d'un tal Antoni Bertran assegurant que li pagaria una quantitat amb els diners que li devia Mas. Vegeu: Josep M. MADURELL i MARIMON, *L'art antic al Maresme. Del final del gòtic al barroc salomònic. Notes documentals* (Premi Iluro 1968), Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró, 1970. Docs. 75, 77-78.

⁷⁷ El 17 de juliol del 1605 nou escultors, entre ells un anomenat "Andreu Pelegri", es reuniren a la sala capitular del monestir de Sant Pau del Camp per constituir la confraria dels escultors de Barcelona. El 26 de febrer del 1606 es tornaven a reunir, però Peregrinis no hi apareix (Madurell ho raona "a causa de su ausencia de nuestra ciudad"), i en el seu nom es nomena un altre síndic. La segona muller, Lluïsa, el 1624 es declarava vídua de l'escultor "Andreu Pelegri, scultoris civis Barchinone". Vegeu: Josep M. MADURELL MARIMÓN, "Los escultores de Barcelona y la fundación de su cofradía", a *Barcelona. Divulgación histórica*, V, Aymà, Barcelona, 1948, pàgs. 209-210.

⁷⁸ E. MESTRE (coord.), *Història de Linyola...* (Op. Cit.), pàg. 56

⁷⁹ N. GARCIA FIGUERAS, *La fàbrica de la nova església...* (Op. Cit.), pàgs. 54-114.

⁸⁰ J. IGLÉSIES, *El fogatge de 1553...* (Op. Cit.), vol. II, pàg. 385.

⁸¹ N. GARCIA FIGUERAS, *La fàbrica de la nova església...* (Op. Cit.), pàg. 173.

Fig. 31.
Andrea Fortunato de Peregrinis, Portada, església parroquial, Linyola, 1595-1601
 (foto: J. Y.).

1563 pel tarragoní Sebastià Font, el mateix mestre que el 1569 s'enfrontaria amb els Roig en el concurs per la construcció de l'església de Valls.⁸² Però les seves relacions no deurién ser dolentes, ja que Font el 1572 realitza una sèrie d'indicacions per tal que el campanar de Valls no es faci allà on marcaven les capitulacions, i el 1577 consta treballant en el temple vallenc.⁸³ Cal tenir en compte que un dels senyors de la vila de Belianes era membre de l'orde de Sant Joan de Jerusalem, en concret, era el representant de la comanda de Barbens (el Pla d'Urgell), i Roig fou arrendador d'aquesta comanda hospitalera en els anys 1584 i 1590, i també de la comanda de l'Espluga Calba (les Garrigues) entre 1585 i 1586.⁸⁴ Per reblar la possibilitat de la seva participació a Belianes, Bartomeu Roig II apareix com a testimoni el 28 de novembre del 1593 en el contracte signat entre el fuster Sebastià Figuerola i els jurats de Belianes per realitzar el retaule major de la nova església.⁸⁵ Un mestre de cases de la categoria de Roig no aniria a Belianes només a fer de testimoni. Potser l'arribada de Figuerola a Belianes està vinculada amb el propi Roig, ja

que el fuster va treballar en el temple vallenc entre els anys 1588 i 1593.⁸⁶

Tenim diferents arguments per muntar una hipòtesi: 1) Peregrinis viu a Linyola l'any 1601; 2) Roig és el mestre de cases que realitza l'església de Linyola l'any 1594; 3) Peregrinis i Figuerola treballen plegats en un retaule a Ulldemolins a l'any 1592; 4) Roig actua com a testimoni en un contracte signat per Figuerola a l'any 1593. Per tant, d'alguna manera Bartomeu Roig II hauria conegut Peregrinis, i la via més probable seria a través de Figuerola. Potser Peregrinis va treballar subcontractat en el retaule de Belianes, tal com ho havia fet a Ulldemolins. Cal tenir present que Figuerola només era fuster, i que la majoria de fusters es limitaven a fer l'estructura, i no s'atrevien a fer imatges o relleus. Per tant, el mateix Figuerola potser va col·laborar amb Peregrinis a Linyola.

Davant les evidències documentals, la tasca que Andrea Fortunato de Peregrinis hauria portat a terme a Linyola seria la portada del temple parroquial o el retaule major de la mateixa església, o les dues obres. Després d'haver observat *in situ* el retaule de San Martín del Río, podem fer-nos una lleugera idea de l'estil de Peregrinis, i treure un parell de conclusions. Primera, que deuria tenir més feina gràcies al prestigi que donava ser de Roma, que no per la baixa qualitat que mostren les seves obres, una qualitat que estaria per sota dels millors escultors catalans de l'època. Segona, el seu estil és bastant coincident, com a mínim, amb el que trobem en la portada principal de l'església parroquial de Linyola. La portada s'hauria de datar entre els darrers anys del segle XVI, moment que manquen dades documentals de l'artista, i la data quan es documenta habitant de la vila en el 1601.

La portada es compon d'una part arquitectònica, amb llenguatge clàssic, desenvolupada a partir d'una obertura d'arc de mig punt flanquejada per columnes estriades, sobre pedestals restaurats i amb capitells compostos (fig. 31). Malgrat les diferències de detall, cal notar les semblances entre la portada de Linyola i la portada de la parroquial de Bellpuig (figs. 32-33), que remet a un mateix esperit clàssic en la utilització de l'arc de mig punt, amb una mènsula a la clau, i les columnes

⁸² Sofia MATA de la CRUZ - Roser PUIG i TÀRRECH, "L'església parroquial de Belianes i el seu retaule major (1563-1593)", a *Urtx*, 7, Tàrrrega, 1995, pàgs. 120, 126 i doc. I; N. GARCIA FIGUERAS, *La fàbrica de la nova església...* (Op. Cit.), pàg. 53.

⁸³ Fidel de MORAGAS, "L'art, els artistes i'ls artesans de Valls", a *Butlletí Arqueològic*, 8 (pàg. 195) i 9 (pàg. 216), Tarragona, 1922; N. GARCIA FIGUERAS, *La fàbrica de la nova església...* (Op. Cit.), pàg. 251..

⁸⁴ Gaspar FELIU i MONFORT, *El funcionament del règim senyorial a l'Edat Moderna. L'exemple del Pla d'Urgell*, (Premi Nicolau d'Olwer 1980 del IEC), Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1990.

⁸⁵ S. MATA - R. PUIG, "L'església parroquial de Belianes..." (Op. Cit.), doc. II.

⁸⁶ F. de MORAGAS, "L'art, els artistes i'ls artesans..." (Op. Cit.), 8, pàg. 196; i 9, pàg. 219; N. GARCIA FIGUERAS, *La fàbrica de la nova església...* (Op. Cit.), pàg. 320.

d'ordre compost. La decoració de l'intradós de l'arcada és molt interessant, ja que es tracta d'un seguit de cassetons amb motius florals o angelets (fig. 34). Finalment, hi ha un entaulament amb arquitrau, fris, cornisa (fletxes i oves) i timpà amb unes grans volutes. La part d'escultura figurativa de la portada es limita al fris i a unes imatges situades sobre el timpà. El fris conté un relleu de caps d'àngels amb ales i, al mig, hi ha un altre escut de Linyola, el feix de lli. A sobre de la porta hi ha tres figures, en pèssim estat de conservació per culpa de la degradació de la pedra, que representen l'escena de l'Anunciació: a l'esquerra de l'espectador, l'arcàngel Gabriel amb un genoll al terra, sostindria el liri, ara mutilat (fig. 35); a la dreta, la Mare de Déu en un reclinatori; i Déu Pare a dalt de tot, en actitud de benedicció amb la seva mà dreta, i a l'esquerra sostindria el globus que simbolitzava el poder de l'Església. Tot i que Macià afirmava que l'Arcàngel i la Mare de Déu eren "dues precioses escultures de l'Anunciació que flanquegen la porta d'ingrés al temple... que poden ser reutilitzades de l'antic temple medieval",⁸⁷ el cas és que el grup de l'Anunciació és de tres figures, inclòs Déu Pare, i remet a l'estil d'Andrea Fortunato de Peregrinis. També cal tenir en compte que les ales de l'arcàngel Gabriel són idèntiques a les dels àngels del fris. Les imatges del grup tenen un dinamisme molt limitat, però mostren una angulositat en el drapejat de les vestidures, i uns rínxols en els cabells, similars al que podem observar en els relleus del retaule de San Martín del Río (fig. 36).

Linyola. Claudi Perret, Francesc Rubió i Miquel Rubiol. Retaule major de l'església (1604)

Bosch Ballbona va esmentar la possible participació de Peregrinis a l'antic retaule major, cremat el 1936 per una columna de la FAI de Bellvís, per raó del vincle entre la notícia documental que ell va trobar i "una fotografia [antiga] del retaule... publicada pel grup d'estudiosos de la vila" (fig. 37).⁸⁸ Es tractava d'un retaule major, concebut amb gran sumptuositat: cinc carrers d'amplada, amb bancal i tres pisos d'alçada, més la presència de pintures.⁸⁹ En el bancal hi havia un parell de portes als laterals, i al centre un altar i una credença. En el primer pis, al centre trobem el sagrari als peus de l'Assumpta, titular de l'església; als laterals, les imatges de sant Pere i sant Pau. En aquest mateix primer cos, a l'alçada del pedestal de les columnes, trobem quatre

Fig. 32.
Andrea Fortunato de Peregrinis, Part superior de la portada, església parroquial, Linyola, 1595-1601 (foto: J. Y.).

Fig. 33.
Part superior de la portada, circa 1590, església parroquial, Bellpuig (foto: J. Y.).

Fig. 34.
Andrea Fortunato de Peregrinis, Àngel, portada, església parroquial, Linyola, 1595-1601 (foto: J. Y.).

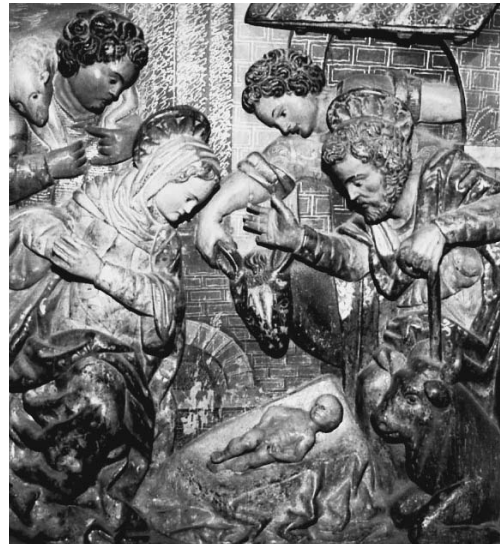
⁸⁷ M. MACIÀ GOU, "El patrimoni cultural del Pla d'Urgell..." (Op. Cit.), pàg. 34.

⁸⁸ J BOSCH BALLBONA, Els Agustí Pujol... (Op. Cit.), vol. I, pàg. 280-281.

Fig. 35.
Andrea Fortunato
de Peregrinis, Sant
Gabriel, portada,
església parroquial,
Linyola, 1595-1601
 (foto: J. Y.).

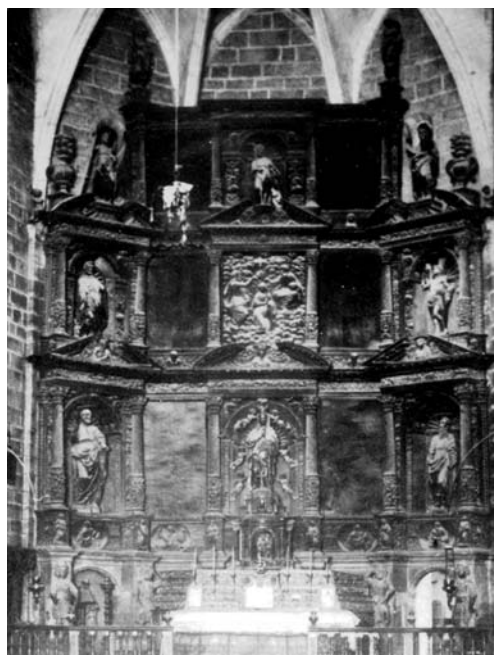
Fig. 36.
Andrea Fortunato de
Peregrinis, Adoració
dels pastors, retaule
del Roser, església
parroquial, San Martín
del Río, 1590
 (foto: J. Y., 1997).

relleus a la part inferior dels quatre plafons laterals, que, segurament, es tractaria de la representació dels quatre evangelistes amb els seus símbols. En el segon pis, al centre hi ha un gran relleu amb la Coronació de la Mare de Déu, flanquejat als laterals per un sant Sebastià i una figura d'un sant indefinit. A la part superior trobem la imatge de sant Joan Baptista. L'obra estaria dins els paràmetres d'allò que s'anomena el segon Renaixement català, o sigui, les formes dialectals del classicisme. Una típica estructura de la fi del segle XVI, amb l'alternança de pintura i escultura, en un distribució reticular, la pintura en el carrers parells i l'escultura en els senars. Una estructura semblant a altres retaules d'aquella època, com el retaule major de l'església de Sant Andreu de Llaveneres, iniciat per Gaspar Huguet el 1583 i acabat per Joan Aragall, entre altres. S'utilitzen motius novedosos per a les

comarques de la plana de Lleida, com les columnes de mig fust tornejades, que trobarem fins a l'any 1660, i els frontons trencats o els atlants en el bancal, que tingueren èxit durant tota l'època barroca.

Però, tot i la destrucció del retaule, es pogueren salvar algunes estàtues de pedra del bancal. En concret foren els atlants, que se soterraren en una sitja dins l'església. L'any 1969 foren recuperats en unes tasques d'arranjament de l'espai parroquial, i es dipositaren en un magatzem. A mitjans de la dècada dels anys 70, després que alguna ment amb poques llums dictaminés sobre el poc valor artístic de les restes dels atlants, es van intentar fer desaparèixer. Uns individus van trossejar les imatges i, després, van llençar-les a un reguer del canal d'Urgell que travessa la població.⁸⁹ Gràcies al fet que Robert Pérez va recollir quatre fragments del reguer, que composaven un parell d'atlants, avui es conserven als baixos de casa seva, on les vam poder analitzar. Es tracta de figures realitzades en pedra, amb severes mutilacions al rostre i a les extremitats (segurament fruit dels fets de l'any 1936), i lesions a la cintura (fets als anys 70 quan es partiren en dues meitats). Una amida 146 x 45 x 48, és de cos sencer, conserva tot el gruix del pedestal a la

Fig. 37.
Claudi Perret,
Francesc Rubió
i Miquel Rubiol,
Antic retaule major,
església parroquial,
Linyola, 1604
 (foto: arxiu Mestre Roigé, 1916-1917).

⁸⁹ Fer notar que el pintor Lluís Martínez, natural de Santa Coloma de Queralt (la Conca de Barberà), i que va morir el 1608, fou parella de fet professional del fuster Sebastià Figuerola en diverses obres, i que a partir del 1599 no se li coneixen gaires obres documentades. També cal tenir en compte que el 1587 cobrava unes pintures fetes a la capella del Sant Crucifix, de l'església de Valls, feta per Bartomeu Roig. Vegeu: S. MATA - R. PUIG, "L'església parroquial de Belianes..." (Op. Cit.), pàgs. 130-131; N. GARCIA FIGUERAS, *La fàbrica de la nova església...* (Op. Cit.), pàg. 316-317.
⁹⁰ Jaume BALCELLS, "Linyola, qui borra la història", a *Barret Picat*, 37, juliol de 1986.

Fig. 38.
Miquel Rubiol?,
Atlant, antic retaule
major, col·lecció
Robert Pérez,
Linyola, 1604
 (foto: J. Y.).

Fig. 39.
Miquel Rubiol?,
Atlant, antic retaule
major, col·lecció
Robert Pérez,
Linyola, 1604
 (foto: J. Y.).

seva esquena, porta un vestit de guerrer (fal·dilla de soldat romà, samarreta cenyida amb un àngel alat al mig del pit i polaines), i al costat de l'únic peu que té trobem un escut de Linyola: un feix de lli (fig. 38). L'altre amida 112 x 45 x 49, li manquen les cames, vesteix igual que l'altre, però és una peça de més força expressiva, ja que gaudeix d'un *contraposto* violent (en teoria feia un gran esforç al suportar el retaule), i se li conserven millor les faccions del rostre: trets de patiment i cabells agitats (fig. 39); peça que podria haver-se inspirat en el Laocont, o sigui, el personatge central del conjunt hel·lenístic conservat als museus vaticans.

Pel que fa a l'autoria, el mateix Bosch Ballbona s'autocorregeix i facilita la dada fonamental, el contracte. El retaule fou capitulat el 24 d'abril de 1604 per Claudi Perret (Saint-Claude, cap a 1570–Perpinyà 1621), fent societat amb Francesc Rubió (Moià, cap a 1555–difunt el 1612), i Miquel Rubiol (Barcelona, 1566–Cervera, 1631). L'arribada del trio format per Perret-Rubió-Rubiol està relacionada amb Cervera, doncs, hem esmentat com el

1603 Peregrinis a la capital de la Segarra fent la visura del retaule major de l'església de Santa Maria, obra que la societat escultòrica havia contractat plegada el 1596, amb la presència del fill de Francesc, Jaume Rubió (documentat entre 1596 i 1621). Perret i Rubió es casen a Cervera, esdevenen ciutadans cerverins, i realitzen varies obres a la ciutat segarrenca; en canvi la família Rubió va rodant. Al marge de Cervera i Linyola, es documenten a altres llocs: Perret a Barcelona (1591, 1605, 1617 i se li atribueix un plafó del rerecor de la catedral), Malgrat de Mar (1609), Torà (1609), Seró (1612), Lleida (1615) i Perpinyà (a partir de 1618); Rubió el 1583 signa contracte d'aprenentatge amb l'insigne Cristóbal de Salamanca, amb el qual treballaria a Montserrat (1583-1584) i Tortosa (1587-1591), i després el trobem a Verdú (1605) i Vallfogona de Riucorb (1620); els Rubió estan a Sant Hilari Sacalm (1598), Rubí (1599-1607), Ripoll (1600-1605), Berga (1605-1614), Manresa (1612), Esparreguera (1612-1623), entre altres.⁹¹

L'estil documentat de Peregrinis és el de San

⁹¹ Joan BOSCH i BALLBONA, "Pedro Vilar, Claudi Perret, Gaspar Bruel i el rerecor de la catedral de Barcelona", a *Locus Amoenus*, 5, Bellaterra, 2000-2001, pàg. 168 i nota 98. Sobre les biografies de les artífexs podeu consultar una versió resumida: J. YEGUAS, "Escultura a l'església cerverina... (Op. Cit.), pàgs. 78-85.

Fig. 40.
Miquel Rubiol?,
Cap d'atlant,
antic retaule major,
col·lecció Robert
Pérez, Linyola, 1604
 (foto: J. Y.).

Martín del Río, i resultava difícil relacionar els atlants linyolencs amb l'esmentat retaule aragonés. L'aire dels atlants conservats és molt diferent (fig. 40). De tota manera, es difícil saber qui seria l'autor de les restes de Linyola, donat que el contracte estableix que els tres mestres

Fig. 41.
Cal Massot, El Palau
d'Anglesola,
circa 1610
 (foto: J. Y.).

es dividiran el retaule en parts idèntiques. Podem descartar els Rubió, ja que el seu estil (Cervera o Esparreguera) no coincideix. S'atansa un pèl a l'estil de Perret (Lleida i Perpinyà), però l'hieratisme de l'artífex francès no lliga amb el dinamisme de les peces. Només queda Rubiol, del qual no es conserva res que sigui autògraf, tot i que la forma del contorn dels ulls i la manera de fer els cabells recorda llunyament l'estil de Cristòbal de Salamanca.

Palau d'Anglesola.
Façana de Cal Massot (circa 1610)

Cal Massot és una casa pairal ubicada a la plaça Dr. Josep Pont i Gol de la vila. Segons Garralón, la casa "havia sigut el palau dels comtes d'Anglesola".⁹² Podia romandre un castell, ja que el nomenclator popular encara conserva el carrer Castell, així com el 10 d'agost del 1658 es venia una casa al Palau que limitava "a mixdia ab la placeta del castell, a ponent a la muralla del castell, a tremuntana ab la aiguera de la bassa".⁹³ Però que aquest "Palau" passés d'una simple torre en el terme castral d'Anglesola a ser una residència senyorial de la família Anglesola en una zona perillosa de frontera a finals del segle XI o inicis del XII, ja és més difícil de creure.⁹⁴ De tota manera, si el castell hagués estat propietat dels Anglesola, aquest hauria passat a mans dels hospitalers, que el carlà de Sidamon utilitzaria com a lloc d'emmagatzematge del gra. Per tant, no podria ser de propietat particular en el segle XVIII, quan trobem una epigrafi que hi ha a la forja de la barana del balcó que remet al propietari: [MA]S[S]OT / 17[6?]1. De la mateixa manera, la data de la barana tampoc no indica el moment de construcció de l'edificació.

Cal Massot, a causa de l'abandó, avui només conserva dempeus la façana amb carreus de pedra, la qual amida 775 cm (fig. 41). El pis inferior només té l'obertura de la porta central i un parell de petites finestres als laterals. En el pis de les golfes hi ha tres finestres amb arcs conopials rebaixats, també cal assenyalar la cornisa que separa la planta noble de les golfes (amb oves i dentellons). Però allò que és interessant se centra en la planta noble: un finestral a l'esquerra de l'espectador, una balconada al centre, i, per raó de l'estretor de la casa, una simple obertura a la dreta

⁹² Sebastià GARRALÓN, *Em diuen de cal... del Palau d'Anglesola*, Ajuntament del Palau d'Anglesola – Pagès, El Palau d'Anglesola, 2004, pàg. 85.

⁹³ ADS, Notaria de la parròquia del Palau d'Anglesola, núm. 50, 1600-1660, s. f..

⁹⁴ Vegeu més llargament aquesta argumentació: J. YEGUAS – I. PUIG, *El Palau d'Anglesola...* (Op. Cit.), pàgs. 16-22.

(del centre a l'esquerra la casa fa 440 cm, en canvi, cap a la dreta només 335 cm). El 1999 Pladevall i Tosas esmenten que aquesta obra era "d'entorn del 1600".⁹⁵

El finestral i la balconada (figs. 42-43), que tenen una mènsula al mig de l'arquitrau, presenten una decoració molt interessant a les pilastres i als capitells. A les pilastres hi ha unes motlures amb motius geomètrics clàssics que ens remetent a les pilastres que hi ha rere les columnes de la portada de la parroquial de Bellpuig, realitzada entre 1585 i 1590 (fig. 44).⁹⁶ Segons Company, la portada bellpugencina té una tipologia hereva de models que arriben des de Castella a partir de la primera meitat del segle XVI, tot i que també podria derivar dels tractats arquitectònics italians que es difonen a la península ibèrica en la segona meitat del segle XVI.⁹⁷ Motius que es difonen a través de làmines del tractat del bolonyès Sebastiano Serlio publicat a Venècia el 1537, traduït en castellà el 1552, i on es barreja el món decoratiu geomètric procedent del sostres de fusta. Motius geomètrics utilitzats en nombrosos palaus italians (vegeu el Malvezzi Campeggi a Bolonya), i també habitual en arquitectes hispànics de talla a partir de la dècada dels anys 50 del segle XVI: Andrés de Vandelvira, a la capella dels Benavides de l'antic convent de San Francisco, a Baeza (Jaén); Juan de Inglés, a la capella major de l'església de Santiago, Caravaca (Múrcia); Esteban Jamate, la portada sud de l'església de Santa Maria, Alarcón (Cuenca); o el palau del marquès de Villores, a Sant Mateu (el Maestrat); entre moltíssims altres exemples.

Els motius geomètrics de Cal Massot es repeteixen de forma idèntica a Cal Ferrer de Tall, casa ubicada a la plaça major porxada de Les Borges Blanques (les Garrigues), tot i que en aquest cas es tracta de tres balconades (fig. 45); Pladevall i Tosas en l'obra les Garrigues parlen de "finestrals renaixentistes (segle XVI)".⁹⁸ Un esperit similar notem en les finestres de Ca la Rosita dels Cartrons (fig. 46), abans Cal Pelegrí, que hi ha a la plaça Manuel Bertrand de Tèrmens (la Noguera). Un altre dels punts d'interès són els capitells. En els capitells de la balconada apareix un de cap humanoide, juntament amb uns éssers monstruosos, una mena de grius de rostre es-

Fig. 42.
Finestral, Cal Massot,
El Palau d'Anglesola,
circa 1610
(foto: J. Y.).

trany, cos d'au amb una pitrera considerable, i cua inversemblant que fan un nus amb la del seu company (fig. 47). Els capitells del finestral serien de l'ordre compost, amb volutes jòniques i fulls d'acant del corinti, més un cap d'humanoide (fig. 48). Aquest darrer capitell es pot relacionar amb un de Cal Ferrer de Tall (fig. 49), i parlar d'un mateix artista. L'obra de Tèrmens és un pèl diferent, i cal atribuir-la a un seguidor.

Qui podria ser l'autor de Cal Massot? Creiem que cal relacionar aquesta obra amb una notícia datada el 16 de juny del 1608, en la qual Sebastià Auqui i Antoni Badi signaven una àpoca de 308 lliures i 11 sous, en nom seu, així com en el d'Oliveri Auqui i el difunt Bernat Auqui, per la construcció de la capella del Roser i altres obres menors a la vella església parroquial del Palau d'Anglesola.⁹⁹ La família Auqui (també esmentats com Nanqui, Nauqui, Anqui, Angi, Ochi), consten com a residents a Alcover, i Oliveri Auqui fou el mestre de l'església d'aquesta població de l'Alt Camp entre 1602 i 1621; segons Cavallé Busquets aquest "era un arquitecte italià, al qual s'havia catalanitzat, per via fonètica, el nom".¹⁰⁰ Segons Moragas, el 13 d'agost del 1607 Oliveri Auqui firmava una àpoca de 100 lliures pel compliment del preu de l'obra del pont que es feia a la Vila-rodona (Alt Camp).¹⁰¹ Un altre membre de la nissaga Auqui, "Simon Auqui, de lloch de Belloch diocesi de Lleyda, per avuy habitant en la vila de Belpuig... mestre de cases" capitulava el 23 de juliol del 1627, per 25 lliures i "vint cantis de vi bo", unes

⁹⁵ A. PLADEVALL – T. TOSAS (coords.), *Les Garrigues. El Pla d'Urgell...* (Op. Cit.), pàg. 195.

⁹⁶ J. YEGUAS, "Sobre Beatrú Fernández de Córdoba..." (Op. Cit.), pàg. 90-92.

⁹⁷ Ximo COMPANYY, "Las portadas clásicas del claustro de la Seu Vella", a *Congrés de la Seu Vella de Lleida* (Lleida, març 1991), Pagès, Lleida, 1991, pàgs. 306-307.

⁹⁸ A. PLADEVALL – T. TOSAS (coords.), *Les Garrigues. El Pla d'Urgell...* (Op. Cit.), pàgs. 41-42.

⁹⁹ Vegeu l'apèndix documental, doc. 2.

¹⁰⁰ Joan CAVALLÉ i BUSQUETS, "Entre la guerra civil del s. XV i la guerra dels Segadors", a Y. Lozano, X. Torrell, M. Yebres (coords.) *Alcover: una història*, Centre d'Estudis Alcoverencs, Alcover, 1997, 132-133 i 136.

¹⁰¹ Fidel de MORAGAS, "L'art, els artistes i'ls artesans de Valls", a *Butlletí Arqueològic*, Tarragona, 1921-1922, pàg. 216.

¹⁰² ADS, Notaria de la parròquia del Palau Anglesola, núm. 50 bis, 1624-1634, s. f..

Fig. 43.
Balconada,
Cal Massot,
El Palau d'Anglesola,
circa 1610
 (foto: J. Y.).

Fig. 44.
Motius geomètrics,
portada, església
parroquial, Bellpuig,
circa 1590
 (foto: J. Y.).

Fig. 45.
Balconada, Cal Ferrer
de Tall, Les Borges
Blanques, circa 1610
 (foto: J. Y.).

Fig. 46.
Balconada, Ca la
Rosita dels Cartrons,
Térmens, circa 1610
 (foto: J. Y.).

obres en la casa de Jaume Vilagrassa, pagès del Palau d'Anglesola.¹⁰²

No caldria anar directament a buscar l'autoria en un membre de la família Auqui, que també seria possible. Pensem en algun membre del seu taller. En la mateixa capitulació esmentada del 1608, apareix Antoni Badi, i també, com a testimonis, Joan Sous "mestre de cases en les Borges", així com Joan Miquel Taverner de Térmens. Quina casualitat, a Les Borges Blanques hem esmentat Cal Ferrer de Tall, i a Térmens Ca la Rosita dels Cartrons. Potser apuntariem cap a Antoni

Badi, esmentat el 1608 com "Anthoni Banti Badia pedrapiquer". També italià com Auqui? Antoni Badi romandria al Palau, ja que el 12 de novembre del 1610 "Pere Pons y Toni Badi pedrapiquers o mestres de cases" capitulen la construcció d'una casa amb Pere Ballestar i Andreu Felip, pagesos del Palau i procuradors dels hereus Joan Serrano, la qual havia de tenir una façana de pedra fins al primer trebol, pel preu de 50 lliures; casa que va rebre reformes al cap de poc, ja que el 25 de setembre del 1611 foren capitulades altres obres amb "mestre Juan Comes de la

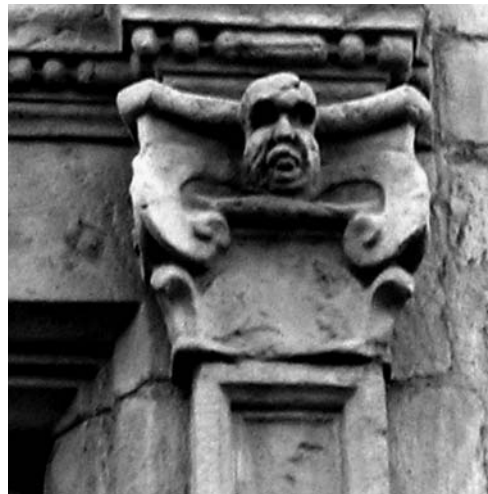
Fig. 47.
Capitell, Cal Massot,
El Palau d'Anglesola,
circa 1610
 (foto: J. Y.).

Fig. 48.
Capitell, Cal Massot,
El Palau d'Anglesola,
circa 1610
 (foto: J. Y.).

villa de Arbeca y mestre Toni Brull de Vilanova de Bellpuig, mestres de cases".¹⁰³

Qui sap si també caldria tenir en compte l'esmentat Pere Pons? Pons es documenta actiu entre 1610 i 1628, i esmenta que era "mestre de quases del loch de Castellnou, bisbat de Cirbura [també dit: Lleytura], regne de Francia, per avuy abitant en la villa dita del Palau"; o sigui, Castelnau d'Arbieu, a 10 km al sud de la capital de l'antic bisbat de Leitora (Lectoure en francès), departament de Gers, regió de Midi-Pyrenées.¹⁰⁴ El 1610 la dita notícia, juntament amb Badi. El novembre del 1612, juntament amb el mestre de cases Joan Semboray, capitula la construcció d'una botiga per a Tomàs Pujalt.¹⁰⁵ El 29 de setembre del 1613 rep un pagament de 30 quarteres de blat per unes obres capitulars a Belianes amb Joan Miquel.¹⁰⁶ El 5 d'abril del 1617 compra un tros de vinya a la partida "de la font de la lloza" del Palau al pagès Jaume Galitó.¹⁰⁷ El 1624 capitula la realització d'un esmentat a l'església vella: "un cup de cairó... enregolar lo tarat y fer barana de sobre de la regola de ges. Més tapiar degut lo tarat, cloure al ygal de la capella, y lo fonament de la tàpia de la pedra, que li donaré, ab sa canonada de tota pedra".¹⁰⁸ L'1 d'agost del 1625 li eren degudes 30 lliures per part de Pere Artés, teixidor de Blancafort (Conca de Barberà), però llavors habitant de Fondarella (Pla d'Urgell).¹⁰⁹ I, finalment, l'11 de gener del 1628 Jaume Vila-grassa li encarrega obres per valor de 36 lliures,

Fig. 49.
Capitell, Cal Ferrer
de Tall,
Les Borges Blanques,
circa 1610
 (foto: J. Y.).

res, al darrera de la casa on l'any abans havia treballat Simó Auqui.¹¹⁰

Mollerussa.

Imatge de sant Isidori (circa 1625-1640)

A la plaça Major, dins de la capella coneguda popularment com de sant Isidori, trobem la imatge del sant titular, sant Isidor de Quios.¹¹¹

¹⁰³ ADS, Notaria de la parròquia del Palau Anglesola, núm. 48, 1593-1618, s. f..

¹⁰⁴ També podria tractar-se de Castelnau sur l'Avignon, de la mateixa regió i departament, a 15 km a l'oest de Leitora.

¹⁰⁵ ADS, Notaria de la parròquia del Palau Anglesola, núm. 50, 1600-1660, s. f..

¹⁰⁶ ADS, Notaria de la parròquia del Palau Anglesola, núm. 48, 1593-1618, s. f..

¹⁰⁷ ADS, Notaria de la parròquia del Palau Anglesola, núm. 48, 1593-1618, s. f..

¹⁰⁸ ADS, Notaria de la parròquia del Palau Anglesola, núm. 49, parers solts ss. XVI-XVII.

¹⁰⁹ ADS, Notaria de la parròquia del Palau Anglesola, núm. 50 bis, 1624-1634, s. f..

¹¹⁰ ADS, Notaria de la parròquia del Palau Anglesola, núm. 50 bis, 1624-1634, s. f..

¹¹¹ Aquest sant era nascut a Alexandria (Egipte), i va morir a l'illa de Quios (també coneguda com Chios, Jios o Hios) al mar Egeu. Fou martiritzat vers el 251, després de patir la persecució de l'emperador romà Deci. A Quios es conserven les ruïnes d'una basílica en el lloc del martiri, construïda a la població de Letsaina per l'emperador bizantí Constantí V cap al segle VII. Entre 1124-1125 el cos decapitat de sant Isidori fou traslladat a Venècia, i el 1342 fou col·locat en una capella de la catedral de sant Marc.

Fig. 50.
Retaule major, capella
de Sant Isidori,
Mollerussa, 1640-1700
 (foto: Josep Salvany,
 1922, Biblioteca
 de Catalunya)

Fig. 51.
Pere Jaques?,
sant Isidor de Quios,
capella de sant Isidori,
Mollerussa, circa 1640
 (foto: J. Y., 2002).

No es coneix l'inici del culte de sant Isidori a Mollerussa, ja sigui per la donació d'una imatge o d'una relíquia del sant. Les primeres notícies són d'un consell celebrat el 6 de juny del 1483 a Tàrrrega, on s'informava sobre un "miracle segons se diu que serie seguit a Molleruça en la persona d'una infanta, filla d'en Pou, la qual estave malalta de vertolla". A la noia se li va aparèixer la Mare de Déu i li va dir que la curaria si celebrava la festa de l'endemà, que, per l'atzar, fou sant Isidori. Sobre el fet es va informar al bisbe de Vic. Entre finals del segle XV i inicis del XVI, hi hagué un intent de difusió del culte a sant Isidori a les poblacions veïnes, abans de l'arribada d'altres sants propicis (sant Roc per a les epidèmies i la confusió amb sant Isidre, aquest últim canonitzat el 1622). D'aquesta manera el 1507 es documenta a Cervera la pintura d'un retaule dedicat a sant Isidori.¹¹² Per tant, sembla que l'inici del culte de sant Isidori a Mollerussa és fruit d'una casualitat. De tota manera, sant Isidor de Quios és el patró de Mollerussa perquè el seu culte fou revitalitzat a finals del segle XVIII, davant els constants brots epidèmics que sofria la població. Segons Badia Vila, el 30 de juny del 1793 la població va votar que la seva festa se celebrés *el dimarts de Pasqua de Resurrecció*, ja que havia guarit Mollerussa d'una epidèmia.¹¹³

La capella de sant Isidori és un edifici reformat almenys en quatre ocasions. La fase inicial seria de la primera meitat del segle XVII, en una cronologia propera a la imatge del sant; d'aquest moment dataria la porta d'entrada, una obertura d'arc conopial rebaixat, tipologia que a les terres de Lleida en trobem des de 1575 fins a 1640. D'un segon període seria el retaule on s'allotjava la imatge de sant Isidori abans del 1936 (fig. 50), una obra que caldria ubicar entre 1675-1700. Tot i que vaig arriscar la hipòtesi que podria tractar-se d'una obra posterior, ja que les columnes salomòniques n'hi trobem fins a la dècada 1730-1740, la presència d'uns pseudoestípits i d'un dosser semicircular (i potser un parell hexagonals) em remetien a obres d'aquesta època. Una tercera fase es donaria en el segle XVIII, segurament cap al 1731, si fem cas a l'epigrafi inscrita en un carreu sobre la porta d'entrada. Després de 1936, la capella fou desafectada del culte i es va destinar a magatzem municipal. A finals dels anys 60 del segle XX hi hagué un intent de recuperació de l'espai. Fou proposada la seva utilització com

¹¹² Ramon MIRÓ i BALDRICH, "Notes sobre la difusió del culte de sant Isidori a les terres de ponent", a *Quaderns de «El Pregoner d'Urgell»*, Bellpuig, 1991, pàgs. 21-29.

¹¹³ Tomàs BADIA i VILA, *Mollerussa, detalls per a una història*, Parròquia de Mollerussa, Mollerussa, 1976.

a centre cultural o biblioteca pública, però la restauració no va tenir lloc fins al 1976.

La imatge de sant Isidori és un bloc d'alabastre, potser de Sarral per la seva impuresa, que amida 109 x 35 x 24, comptant la peanya i el nimbe (fig. 51). La figura s'alça sobre un pedestal, i representa un home barbat i de cabells llargs arrissats que vesteix malles i una mena de cota que li arriba als genolls, amb cinturó, i cobert per una capa que recull sota la seva aixella dreta. Porta diferents atributs: rere el cap un nimbe, al seu braç esquerre un llibre amb les sagrades escriptures que predicaria quan fou martiritzat, i, després de la restauració, també porta una palma del martiri (en fusta) al seu braç dret. El seu martiri fou amb el llançament de pedres, ja que aquestes estan representades, dues sobre el llibre i una a l'espatlla esquerra del sant. L'obra fou concebuda per situar-se en un retaule o una fornícula, ja que pel darrera no està treballada.

La imatge fou malmesa en la revolta del 1936, en concret, "fué tirada, desde su pedestal, al suelo de la Hermita quedando rota... en varios trozos" (fig. 52). Tres grans fragments foren llençats als afores de Mollerussa, i recollits per devots. Un altre bocí, el cap, fou agafat per una veïna que habitava prop de la capella. I una altra família guardava la peanya.¹¹⁴ Pladevall i Tosas esmenten que el 1977 l'obra fou restaurada tal com avui es conserva, i que el sant "representa un soldat renaixentista".¹¹⁵ Macià diu que es tracta d'una "peça artística rellevant... es pot catalogar com una imatge representativa del segle XVI".¹¹⁶ Per contra, Badia fa esment de la data del 1646, sense indicar la seva font.¹¹⁷ Nosaltres vam proposar una solució de síntesi: "L'escultura està executada amb un estil propi d'un escultor que treballaria a la Catalunya de la segona fase de l'època del Renaixement, entre 1575 i 1640. Pel tractament de la roba i del moviment de la figura podria tractar-se d'una peça de l'últim quart del segle XVI, tot i que la factura mediocre de l'obra no assegura que sigui producte del primer terç del segle XVII".¹¹⁸ Tot i això, ara proposem

Fig. 52.
Pere Jaques?,
sant Isidor de Quios,
capella de sant Isidori,
Mollerussa, circa 1640
(foto: Josep Salvany,
1922, Biblioteca
de Catalunya).

una autoria i una datació: el picapedrer Pere Jaques, entre 1625 i 1640. El 21 d'abril del 1625 Pere Jaques "pagès de la vila de Aulon, bisbat de Comenges, regne de Fransa, per avuy habitant en la vila de Molerusa", el qual confessa deure i voler pagar a "Gillem Bassat pedrapiquer de loch de Pugsegur, archabisbat de Aux, regne de Fransa" 45 lliures.¹¹⁹ Però dotze anys després, el 1637, descobrim que Pere Jaques, encara "residente en Molleruosa", llavors mestre d'obres que va rebre un pagament del Capítol de la catedral de Lleida per unes obres realitzades a Vallfogona, o sigui, Vallfogona de Balaguer, lloc propietat dels canonges de Lleida des del 1445.¹²⁰ Aulon és un poble situat a 15 km del centre econòmic de Saint Gaudens, i a uns 30 km del centre espiritual de Saint Bertrand de Comminges (25 km), dins el departament d'Haute-Garonne, a la regió de Midi-Pyrénées; un més d'aquest grup nombrosíssim d'immigrants "francesos" que arriben en el curs del segle XVI i primera meitat del segle XVII.¹²¹

¹¹⁴ M. POLO SILVESTRE, *Mollerussa. De lloc petit a poble...* (Op. Cit.).

¹¹⁵ A. PLADEVALL – T. TOSAS (coords.), *Les Garrigues. El Pla d'Urgell...* (Op. Cit.), pàg. 185.

¹¹⁶ M. MACIÀ GOU, "El patrimoni cultural del Pla d'Urgell..." (Op. Cit.), pàg. 34.

¹¹⁷ T. BADIA VILA, *Mollerussa, detalls per a una història...* (Op. Cit.).

¹¹⁸ J. YEGUAS, *Mollerussa...* (Op. Cit.), pàgs. 80-81.

¹¹⁹ ADS, Notaria parròquia Palau Anglesola, núm. 50 bis, 1624-1634, s. f.. Referència documental esmentada a: J. YEGUAS, *Mollerussa...* (Op. Cit.), pàg. 20.

¹²⁰ Gabriel ALONSO GARCÍA, *Los maestros de "la Seu Vella de Lleida" y sus colaboradores*, Gráficas Larrosa, Lérida, 1976, pàg. 318.

¹²¹ Vegeu un tast: Antoni BACH i RIU, "La immigració francesa al Solsonès, la Segarra, l'Alt i el Baix Urgell (1500-1639)", a Miscel·lània «*De les Terres de Lleida al segle XVI*», Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1995, pàgs. 19-47.

Apèndix documental

Doc. 1

24 febrer 1556. Capitulació per tal que Bernat Langor, mestre d'obres d'Arbeca, fes una casa a Linyola per a Joan Fornés.

A. (Original) AHAT, Notaria de la parròquia d'Arbeca, núm. 26, Manual 1555-1559, fols. 65r.-66r..

a. (fragmentàriament), S. CAPDEVILA, "Notes històriques d'Arbeca... (Op. Cit.), pàg. 2.

A XXVIII del mes de febrer del any 1556 forem davant mestre Bernat Longo de la vila de Arbeca pedrapiquer, feren la següent capitulació feta entre dit y jo Johan Fornés de la vila de Linyola, menor mercadal, so és, hun preu fet de huna casa.

Primo lo davant de casa tres arquades y huna a quada cantó, a que huna tot lo davant, y lo cantó devisa. Ferà tanbé atolantat tot ab quatre finestres conformes a la mulura de les de Ros de Arbecha, si jo les vul més gran que sie obligat, ab la cornisa segons està ab la de Ros.

Ítem, més de pujar la altària de dita davant a nivel del cantó darel de dita casa, segons està ara, après que sie pujat tant alt que age de sentar arquets si jo vull, a les que fer de pedra. Sils fa de pedra, jo li tinch de donar dues migeres de formé y huna migera de sègol.

Ítem, més cases té la tota alredó deu pams sobre tera y davel tera fins al firm.

Ítem, més a de pujar lo encontre davant les arquades, tot de sobre tera fins al primer trebol, de punts ab tres portals, la hun conforme sol voldre y los altres a la cutum, y tanbé sie obligat de asentar dita paret fins al ferm.

Ítem, més a de fer dos migans en dita casa, de la largària de la sala, y an de pugar per tot deu pams sobre tera y de ajus, e vol fins al ferm.

Ítem, més a de fer lo seler ab sis archs, ho tants com ni aurà mester, ab salvació de la entrada ab ses coses picades de punta.

Ítem, més se obligue a fer huna escala de pedra de vuyt pams de larch fins al primer trebol de la sala.

Jo Johan Fornés done a dit mestre Bernat de dita obra segons esta capitulat, so és, dosentes liures, dich CC ll. moneda barceloneses, pagades per ses tases.

Ítem, més lo dit mestre Bernat se obligue a donar dita obra per a de así a santa Catarina primer vinent, y en asò se obligue en donar fermanses y principals, pagadas de les dites dosentes liures, y de la obra si no està conforme a destà.

Ítem, més se obligue lo dit mestre Bernat que si la dita obra fa nengún moviment, que la hobra val qua manquo, se obligue a tornar-la a fer, costés.

Ítem, més jo Johan Fornés me obligue a donar-li tota manobra al peu de la obra, y fer les escombres.

Ítem, més sinaquera dupte, exie (sic), ho questió, en nosaltres que age de conexe mestre Johan Abeto, ofisial de dit ofici, Perantoni Oriola, tersos, de la dita yguala, són estats.

Doc. 2

16 juny 1608. Època signada pels mestres de cases Sebastià Auqui i Antoni Badi, en nom seu, així com en el d'Oliveri Auqui i el difunt Bernat Auqui, per la construcció de la capella del Roser i altres obres menors a la vella església parroquial del Palau d'Anglesola.

A. (Original), ADS, Notaria parròquia Palau Anglesola, núm. 48, 1593-1618, s. f..

Die 16 juny anno 1608.

Los honorables Sabestià Nauqui, mestres de cases habitant en la vila de Alcover, arquibisbat de Tarragona, fil del quondam Bernat Nauqui mestre de cases, y Anthoni Banti Badi pedrapiquers, com a procuradors de mestre Oliver Nauqui, mestre de la eglésia delcover, com conste de son poder als 2 de juny de 1608 en poder de Francesc Joan Sabater, notari delconver, en dit nom confesse aver rebut y agut de la universitat y singulars persones de la vila del Palau, bisbat de Solsona, so és, tressentes y vuit liures onze sous, dic 308 ll. 11 ss. moneda barcelonesa, les quals lo dit Bernat Nauqui quondam y lo dit Sabestià Nauqui an rebudes en molts portits, port ab sive contans, y port ab blat al preu corrent, la qual cantitat de 308 ll. 11 ss. són per tota la hobra que a fet lo dit quondam Bernat Nauqui y Sebastià Nauqui fil, més mestre Olivier Nauqui, en la capella de Nostra Senyora del Roser en la esglesia del Palau, y també per la hobra de la segrestia y graons del altar mayor, y tota la demás hobra y millores que an fet en dita església del Palau, y així los sobre dits se tenen per contents y satisfets infermen la present època de rebuda, renunsiant a la 11 ss. jurando 11 ss. fiat ut in suibus.

Testes sunt Joannes Miquel Taverner de Tèrmens et Paulus Vinyoles de Santa Coloma de Sentelles, bisbat de Vic, et Joannes Sous mestre de cases en les Borges et Joannes Balle sator habitant en Fondarella".